

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
від «____» листопада 2025 р.
Зав. кафедри Олександр РЕБРІЙ
(прізвище та ініціали)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
МНОЖИННІСТЬ СТРАТЕГІЙ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ
РОМАНУ Р. Л. СТВЕНСОНА «ОСТРІВ СКАРБІВ»

Виконавець:

студентка II курсу магістратури,
групи АМПЗ-62

Яценко Карина Артемівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Фролова Ірина Євгенівна, професор кафедри
перекладознавства імені Миколи Лукаша,
доктор філологічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № ____ від «____» _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	7
1.1. Специфіка художнього перекладу як міжкультурної комунікації	7
1.2. Поняття множинності перекладу	12
1.3. Теоретичні підходи до поняття перекладацьких стратегій	13
1.4. Теоретичні підходи до класифікацій перекладацьких стратегій	19
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ, ОДИНИЦІ, ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	27
2.1. Етапи та матеріал дослідження	27
2.2. Одиниці та принципи аналізу	31
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3. МНОЖИННІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ <i>TREASURE ISLAND</i>	37
3.1. Множинність реалізацій стратегій одомашнення та очуження	37
3.2. Множинність реалізацій стратегій модернізації та архаїзації	46
Висновки до розділу 3	55
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
SUMMARY.....	68

ВСТУП

Художній переклад, завжди був і залишається складним і водночас творчим процесом, що вимагає від перекладача не лише глибоких знань мовучасниць, а й розуміння культурного контексту, історичних передумов та ментальних установок потенційного читача. Особливого значення набуває володіння перекладацькими стратегіями – усвідомленими підходами до вирішення конкретних перекладацьких задач, пов'язаних як із формою, так і зі змістом оригіналу.

Серед ключових стратегій, що посідають чільне місце в сучасному перекладознавстві, виділяють доместикацію (одомашнення) та форенізацію (очуження), а також архаїзацію і модернізацію. Вони дають змогу перекладачеві або адаптувати текст до культурного горизонту читача, або ж зберегти «іншомовність» оригіналу, залишаючи у тексті відлуння епохи, стилю, риторики, притаманних першотвору. Ці стратегії не тільки формують стилістичне і культурне тло перекладеного тексту, а й впливають на його сприйняття, жанрову приналежність і художню цінність.

Сучасне українське перекладознавство все частіше звертає увагу на множинність перекладу – явище співіснування декількох версій одного й того самого художнього твору. Така множинність відкриває унікальні аналітичні можливості: вона дозволяє порівняти різні перекладацькі підходи, що були застосовані в різні історичні періоди, та оцінити вплив ідеологічного, соціокультурного й естетичного контексту на вибір перекладацької стратегії. Особливо виразними ці відмінності стають при порівнянні перекладів, створених у радянську добу – з її жорсткою цензурною політикою – і перекладів, виконаних у незалежній Україні, де перекладач має змогу вільніше реалізувати індивідуальні інтенції та творчий стиль.

Одним із творів, який має кілька українських перекладів, є роман *Treasure Island* Роберта Л. Стівенсона. Саме цей твір, завдяки своїй пригодницькій природі, яскравим стилістичним барвам і наявності значної кількості реалій,

діалектизмів, культурно маркованої лексики, слугує продуктивним матеріалом для аналізу перекладацьких трансформацій. Особливо цінним є те, що ці переклади відрізняються як за часом створення, так і за перекладацькою концепцією.

Актуальність цього дослідження зумовлена потребою системного аналізу перекладацьких стратегій, а саме – бажанням виявити, як саме доместикація, форенізація, архаїзація та модернізація функціонують на практиці, створюючи альтернативні інтерпретації класичного англомовного тексту для українського читача.

Об'єктом дослідження є культурно та/або історично позначені різномірні одиниці (слова, словосполучення, мовні вирази, висловлення) у тексті оригіналу роману Роберта Л. Стівенсона *Treasure Island* та двох його українських перекладах.

Предметом дослідження виступають перекладацькі стратегії, застосовані до вказаних одиниць в різних перекладах цього твору, зокрема доместикація, форенізація, архаїзація та модернізація.

Метою роботи є виявлення, опис і порівняння стратегій перекладу, використаних у двох українських версіях роману Роберта Л. Стівенсона *Treasure Island*, для відтворення культурно та/або історично позначених одиниць з урахуванням культурного й часово-стилістичного контексту кожного перекладу.

Для досягнення цієї мети поставлено такі **завдання**:

- з'ясувати особливості художнього перекладу, зміст поняття множинності перекладу, зміст поняття перекладацької стратегії;
- проаналізувати типології стратегій у сучасному перекладознавстві;
- визначити сутність і функції стратегій доместикації, форенізації, архаїзації та модернізації;
- обрати текст оригіналу та його множинні українські переклади;
- виявити у тексті оригіналу культурно та/або історично позначені одиниці та їхні еквіваленти в українських перекладах;

- встановити стратегії відтворення цих одиниць, способи перекладу та ідентичні/подібні/відмінні мовні засоби, використані перекладачами;
- з'ясувати продуктивність кожної з досліджуваних стратегій у кожному перекладі.

Матеріалом дослідження слугують оригінальний текст роману Роберта Л. Стівенсона *Treasure Island* та його два українські переклади 1974 р. та 2018 р. У ході дослідження було відібрано 131 одиницю для аналізу з тексту оригіналу та відповідно 262 одиниці з текстів обох перекладів, отже загальна кількість досліджених одиниць складає 393.

Методологічну базу дослідження становлять **методи**:

- метод аналізу та синтезу – для виокремлення релевантних положень із наукової літератури й формування теоретичної бази;
- дескриптивний метод – для опису наукових понять;
- дефінітивний метод – для формулювання визначень ключових термінів;
- метод довільного добирання – для формування джерельної бази, зокрема відбору оригінального тексту та перекладів;
- метод суцільного добирання – для визначення одиниць аналізу (реалії, власні назви, архаїзми);
- метод контекстуального аналізу – для розгляду одиниць аналізу у відповідному контексті;
- метод порівняння – для зіставлення тексту оригіналу й перекладів, а також для порівняння двох українських перекладів;
- метод кількісного аналізу – для підрахунку кількісних параметрів реалізацій досліджених стратегій;
- метод графічної презентації – для ілюстрації результатів кількісних даних у вигляді рисунків.

Наукова новизна дослідження полягає в цілісному порівняльному аналізі двох перекладів одного англomовного твору з акцентом на стратегічні збіжності та відмінності, що зумовлені як культурними чинниками та епохою перекладу, так і особистісними інтенціями перекладачів.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування її результатів у теоретичних курсах із перекладознавства, у підготовці до практичних занять з аналізу художнього перекладу, у практиці художнього перекладу, у майбутніх розвідках студентів та аспірантів.

Апробація результатів дослідження здійснена на студентській науковій конференції факультету іноземних мов (листопад 2025 р.).

Також основні результати та висновки роботи було викладено у статті «Множинність стратегій українських перекладів роману Р. Л. Стівенсона “Острів скарбів”», написаній у співавторстві з керівником магістерського дослідження і включеній до збірки наукових статей “*In Statu Nascendi*”.

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списку використаних джерел (52 позиції), анотації англійською мовою. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, з яких основний текст охоплює 60 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Розділ 1 присвячено теоретичному аналізу художнього перекладу як феномену міжкультурної комунікації, з акцентом на його специфіку у процесі трансляції літературних текстів з англійської на українську мову. Враховуючи зростання інтересу до культурної специфіки перекладу, важливим є осмислення перекладацької діяльності не лише як мовного, а й культурного процесу. У межах цього розділу розглядаються ключові теоретичні підходи до перекладу як міжкультурної комунікації (пункт 1.1), визначено поняття множинності перекладу (пункт 1.2), особливості застосування стратегій доместикації, форенізації, архаїзації та модернізації при перекладі художніх текстів (пункт 1.3), а також класифікації цих стратегій відповідно до сучасних дослідницьких підходів (пункт 1.4). Аналіз ґрунтується здебільшого на огляді сучасних наукометричних публікацій, що дозволяє комплексно осмислити методологічну базу перекладознавства в умовах культурного багатоманіття та динамічного розвитку лінгвістики.

1.1. Специфіка художнього перекладу як міжкультурної комунікації

Художній твір – це не лише вербально оформлений текст, а цілісна художньо-смилова система, що відображає унікальну мовну картину світу, ментальність автора, національні цінності, соціальні реалії та естетичні традиції культури, до якої він належить. У цьому контексті художній переклад постає як надзвичайно складний і багаторівневий процес, що виходить далеко за межі простого відтворення змісту оригіналу. На відміну від перекладу фахових чи технічних текстів, у художньому перекладі перекладач стикається з низкою додаткових викликів, серед яких провідне місце посідають проблеми міжкультурної комунікації. Перекладач має не лише точно передати інформаційне навантаження висловлювань, а й зберегти художню образність,

ритміку, стильову палітру, алюзії, культурні референції та емоційно-естетичний вплив, закладений автором. Це вимагає високого рівня креативності, гнучкого мовного чуття, знання літературних традицій обох культур, а також вміння бути культурним посередником між автором і читачем. Художній переклад особливо гостро виявляє бар'єри міжкультурного спілкування, оскільки в ньому відтворюється не лише змістовий, а й емоційно-культурний компонент. Крім того, ускладнення виникають і через часову дистанцію: чим більше віддалений твір у часі від моменту перекладу, тим вищий ризик втрати культурного коду або непорозуміння читачем реалій та символів, які на момент написання були очевидними [42, с. 327]. У таких випадках перекладачеві доводиться балансувати між збереженням аутентичності твору та потребою адаптувати його до ментального горизонту сучасного українського читача.

Таким чином, художній переклад як форма міжкультурної комунікації – це не лише передача мовного змісту, а активний творчий процес, у якому перекладач виконує роль кодувальника і декодувальника культурних смислів, сприяючи діалогу між культурами, епохами та ціннісними системами.

Переклад художнього твору – це не просто відтворення змісту іншою мовою, а складний процес міжкультурної комунікації. Сучасні дослідники наголошують, що переклад є не просто процесом механічного перенесення значення одиниць вихідної мови на цільову мову, а постає як складний процес міжкультурної комунікації [11; 16; 26]. Мова є невід'ємною складовою культури, тому переклад фактично є перекладом культури. Такий підхід пояснює, чому переклад відіграє ключову роль у взаєморозумінні між народами. Наприклад, підкреслюють, що літературний переклад плідно збагачує культури, даючи ширший доступ до найкращих надбань кожного народу [24, с. 50]. Через переклад різні літератури взаємодіють і взаємозбагачуються, що є об'єктивною закономірністю культурного розвитку [там само].

Перекладна література відкриває для народу нові ідеї, образи, стилі, тим самим сприяючи розвитку національної літератури. Як відзначає М. Стріха, на

початку майже кожної нової європейської літератури стояв переклад (передусім переклад Святого Письма народною мовою) – це заклало підвалини для формування власної літературної традиції [24, с. 277]. В українському контексті роль перекладу була особливо значущою: перекладачі не лише знайомили читачів з чужоземними творами, а й виконували націєтворчу місію, стаючи провідниками світової культури в український простір [24, с. 315].

Отже, специфіка художнього перекладу полягає в тому, що він одночасно відтворює зміст і переносить культурні цінності, будуючи місток між різними народами. Художній переклад завжди відбувається на перетині двох культур, тому перекладач стикається з численними викликами.

Багато дослідників сходяться на думці, що переклад це не просто акт вербального відтворення мовних одиниць, а як динамічний акт культурного посередництва. Перекладач має передати не лише значення слів, а й культурний контекст, підтекст, образність, гумор, реалії іншої культури. Наприклад, безеквівалентна лексика та реалії часто не мають прямих відповідників у мові перекладу. Перекладач мусить знайти творчі рішення, особливо для відтворення культурно специфічних елементів, а це потребує творчої реконструкції, яка часто постає як культурна інтерпретація [там само].

Нерідко доводиться жертвувати буквальною точністю заради донесення духу твору – тобто відтворювати смисл, а не реплікувати форму. Це вимагає від перекладача неабиякої гнучкості та чутливості. Наголошують на важливості врахування когнітивного багажу читача, адже нехтування цим неминуче призводить до втрат при перекладі художнього тексту. Іншими словами, перекладач має уявляти знання і культурні асоціації своєї аудиторії, щоб адекватно пояснити чужі реалії. З огляду на це, сучасний перекладач виступає як міжкультурний медіатор. Також підкреслюють, що сьогодні перекладачу недостатньо суто мовної компетентності – потрібна висока міжкультурна компетентність, уміння орієнтуватися в двох культурах, тонко відчувати прагматику вислову і передбачати можливі непорозуміння. Перекладач повинен бути одночасно мовознавцем, культурологом і комунікатором.

Дослідники відзначають, що зараз роль перекладача розширилася: він вже не «невидимий» ретранслятор, а активний співтворець змісту, що «оперує як архітектор опосередкованого порозуміння між культурами» [45, с. 11].

Перекладач часто вирішує, в якій мірі адаптувати текст для читача (доместикація) чи, навпаки, зберегти колорит оригіналу (форенізація (іншими словами «очуження»)). Кожне таке рішення – це стратегія балансування між зрозумілістю та автентичністю. Етичний аспект теж важливий: перекладач несе відповідальність і перед автором оригіналу, і перед цільовою аудиторією, прагнучи досягти взаєморозуміння без викривлення культурного змісту.

Художній переклад має двосторонній вплив: з одного боку, він знайомить читачів із чужою культурою, з іншого – впливає на розвиток власної культури. Через переклад до літератури цільової мови входять нові теми і жанри, збагачується словник, розширюються межі уявлень. Так, літературний переклад сприяє обміну культурними цінностями і кращому розумінню суспільства в добу глобалізації [35, с. 5-6]. Дослідниця А. Аккалієва та її колеги на матеріалі казахсько-англійських перекладів показали, що перекладні тексти стають частиною процесів соціальної інтеграції, допомагаючи різним спільнотам краще зрозуміти одне одного [там само]. Прикладом успішного міжкультурного діалогу є проєкт співпраці університетів Австрії та Словенії, де студенти виконували послідовний переклад словенської поезії через німецьку мову: це допомогло створити тимчасову «спільноту практики», подолати кілька видів кордонів і «сприяло міжкультурному навчанню» учасників [41, с. 546-560]. У цьому проєкті (описаному М. Кавалір і Г. Чудобою) непрямий літературний переклад став інструментом зближення культур, показавши освітній потенціал перекладацької діяльності.

Вплив перекладу проявляється і на рівні окремих митців. Приміром, Т. В. Ліхтей аналізує доробок М. Рильського як перекладача словацької поезії, відзначаючи, що завдяки майстерності Рильського українські читачі відкрили для себе красу словацької літератури [15, с. 208]. Перекладач у такому разі виступає амбасадором чужої культури, популяризатором її творчості.

Перекладені Рильським вірші не лише донесли зміст, а й передали поетичний дух оригіналів, збагачуючи українську поетичну традицію новими відтінками. Подібно до цього, багато українських перекладачів ХХ–ХХІ ст. (Г. Кочур, М. Лукаш, С. Павличко та інші) вводили до нашого культурного обігу шедеври світової літератури, формуючи тим самим світоглядні орієнтири кількох поколінь читачів. Важливо, що в процесі перекладу виникають гібридні культурні форми.

Поєднання елементів оригінальної та цільової культур в перекладному творі породжує нову якість, яка вже не є цілком «свою», але вже й не чужа. Дослідники відзначають, що при перенесенні культурних цінностей через мову перекладач неминуче бере участь у переосмисленні культурних наративів, і створює гібридні форми, які не є повністю тотожними оригіналу чи повністю асимільованими у цільову культуру [45, с. 11]. Така трансформація розширює межі цільової культури, збагачує її новими ідеями, але водночас може кидати виклик традиційним поняттям про «вірність оригіналу». Переклад – це не лише мовна, але й соціокультурна діяльність, що впливає на формування глобального культурного простору [21]. Іншими словами, через переклади здійснюється двосторонній рух: культура-джерело впливає на культуру-реципієнта, і навпаки – сприйняття перекладених творів може змінити погляд і на культуру оригіналу.

Отже, специфіка художнього перекладу як міжкультурної комунікації полягає в його подвійній природі: це одночасно мовний і культурний переклад. Художній переклад є формою діалогу культур, що потребує від перекладача і лінгвістичної майстерності, і тонкого культурного чуття. Він збагачує національні літератури, сприяє взаєморозумінню народів, але й вимагає розв’язання проблем еквівалентності, адаптації реалій та збереження колориту. Перекладач у цьому процесі виступає культурним медіатором, творчо інтерпретуючи текст заради досягнення комунікативного ефекту. Розуміння цих особливостей є підґрунтям успішного перекладу. У наступному підрозділі зосередимося на тому, які теоретичні підходи існують до поняття

перекладацьких стратегій, – тобто шляхів і прийомів, за допомогою яких перекладачі долають згадані міжкультурні виклики.

1.2. Поняття множинності перекладу

Для перекладу, особливо художнього, властива множинність – різні переклади того самого твору можуть відрізнятися не лише лексикою й синтаксисом, а й концепцією, перекладацькими стратегіями, ступенем культурної адаптації, а іноді навіть жанрово-стилістичною інтерпретацією. Множинність перекладу вказує на те, що жоден переклад не є остаточним або універсальним: кожен новий переклад відображає не лише бачення конкретного перекладача, а й мову, культуру, ідеологічний контекст і навіть читацькі очікування відповідного часу.

На думку дослідників, така множинність зумовлена як мовно-культурною динамікою, так і естетичними, політичними та прагматичними чинниками, що впливають на перекладацьке рішення. У деяких випадках нові переклади з'являються як спроба подолати застарілість попередніх версій, у інших – як бажання надати твору нового стилістичного звучання або адаптувати його до цільової аудиторії [5]. Наприклад, переклади одного і того ж роману, виконані з інтервалом у декілька десятиліть, можуть виявляти суттєві відмінності у відтворенні культурних реалій, релігійних понять або мовленнєвих характеристик персонажів.

При цьому дослідники підкреслюють відмінність між множинними українськими перекладами, виконаними в різні часові періоди, та множинністю сучасних паралельних перекладів. Множинні українські переклади, створені за радянських часів і в незалежній Україні, істотно різняться своїм функціональним навантаженням. Так, переклади радянського періоду нерідко були результатом ідеологічного втручання та мали на меті формування «допустимого» для тогочасного читача образу чужої культури. Вони характеризувалися підвищеним ступенем адаптації, редагування або прямої

цензури [27; 31 та ін.], а також уникненням тем, небажаних із погляду політики держави [30].

У той самий час множинні переклади, створені в пострадянський період, демонструють значно більшу стилістичну та ідеологічну свободу. У сучасних перекладах відчувається індивідуальний стиль перекладача, гра з мовною нормою, сміливе збереження іншомовних реалій або навпаки – експериментальна доместикація, що зумовлені виявами перекладацької творчості [3; 20]. Така свобода відкриває нові горизонти у відтворенні авторської інтенції, водночас ставлячи перед дослідником нові завдання щодо аналізу функціональних і стратегічних розбіжностей між версіями перекладу.

Таким чином, множинність перекладів є не лише емпіричним фактом, а й аналітичним інструментом, що дозволяє глибше дослідити перекладацькі рішення у їхньому культурному та стилістичному контекстах. Виявлення тенденцій у множинних перекладах допомагає зрозуміти, які стратегії обирає перекладач залежно від умов, мотивації, жанру та очікуваної читацької реакції. Саме до розгляду теоретичних підходів до поняття перекладацьких стратегій і звернемось у наступному підрозділі.

1.3. Теоретичні підходи до поняття перекладацьких стратегій

Перекладацька стратегія – один із ключових термінів сучасного перекладознавства. Загалом під стратегією розуміють свідомий план перекладача для досягнення певної цільової установки при перекладі, спосіб вирішення перекладних проблем на глобальному або локальному рівні [43, с. 1-7]. Наприклад, Р. Белл розрізняє глобальні стратегії, що стосуються всього тексту, та локальні стратегії для окремих фрагментів [38, с. 188]. До глобальних стратегій належить вибір загального підходу до перекладу твору – зокрема, вибір між протилежними підходами одомашнення (доместикація) та очуження (форенізація). Уперше ці терміни було введено до наукового обігу відомим перекладознавцем Лоуренс Венуті у праці «Невидимість перекладача» (1995).

Науковець протиставив переклад, «адаптований» під читача, перекладу, що «витримує» чужомовний колорит оригіналу (цит. за О. Рябчук та М. Tian [19; 48]).

Теоретичне підґрунтя стратегій одомашнення і очуження було закладено саме Л. Венуті, і відтоді ці поняття зайняли важливе місце в перекладознавчих дискусіях. Стратегія одомашнення (доместикація) спрямована на пристосування тексту перекладу до культурних та мовних норм цільової аудиторії. Як зауважує Л. Венуті, доместикацію можна розглядати як «простий та зрозумілий для адресата» спосіб перекладу, головна мета якого – звести до мінімуму «іноземність» оригінального тексту [34, с. 328-334]. В результаті перекладний текст асимілює реалії та стиль оригіналу до звичних для носіїв перекладу форм, роблячи переклад «невидимим» – таким, що сприймається, ніби він був написаний від початку мовою перекладу [43, с. 1-7]. Наприклад, перекладач може замінити чужорідні поняття близькими за значенням термінами або описами, зрозумілими у культурі перекладу. Деякі дослідники відзначають, що одомашнення підвищує читабельність перекладу та полегшує його сприйняття носіями мови перекладу [там само]. Зокрема, В. Масановець підкреслює, що переклад, виконаний зі стратегією одомашнення, видається читачам більш природним і гладким, оскільки усі чужі елементи замінено зрозумілими аналогами.

Таким чином досягається максимальна ясність і легкість тексту перекладу, хоч і ціною часткової втрати колориту оригіналу. Стратегія очуження (форенізація) натомість передбачає збереження в перекладі яскраво виражених елементів культури та мови оригіналу, навіть якщо вони є незвичними для адресата. Л. Венуті образно описував форенізацію як перекладацький підхід, що «відправляє читача за кордон», змушуючи його відчути чужорідність іншомовного тексту (цитовано за Йонамін [50, с. 198]). При очуженні перекладач свідомо залишає в тексті перекладу реалії, імена, форми звертання, гри слів та інші культурно специфічні елементи оригіналу, іноді забезпечуючи їх коментарями чи поясненнями. Такий переклад може

порушувати усталені норми мови перекладу, «ламаючи» очікування читача [50, с. 198].

Стратегія очуження сприяє збереженню колориту першотвору: перекладений текст відкрито демонструє своє іноземне походження, збагачуючи читача відчуттям іншомовної культури. Сам Л. Венуті віддавав перевагу форенізації як своєрідному «опору» етноцентричному поглинанню оригіналу культурою перекладу [43, с. 1-7]. Він вважав, що одомашнення несе в собі певне «наси́льство» над текстом оригіналу, тоді як очуження етично коректніше, бо зберігає ідентичність джерела. Дихотомія одомашнення/очуження перегукується з класичним протиставленням «вільного» та «дослівного» перекладу, яке простежується ще від часів Ф. Шлейєрмахера [19, с. 221].

У сучасному вигляді ця проблема дискутується вже кілька десятиліть: перекладачі й теоретики не дійшли одностайної думки, який підхід кращий. З одного боку, доместикація гарантує доступність тексту для масового читача, з іншого – форенізація зберігає неповторність оригіналу. Аргументи на користь кожного зі підходів доволі вагомі і рівноцінні, тому однозначно найкращу стратегію визначити неможливо. Як зазначають дослідники, питання вибору між доместикацією та форенізацією фактично є продовженням давньої суперечки про буквальний чи вільний переклад – і шукається «золота середина» між цими полюсами. На практиці перекладач майже завжди певною мірою комбінує обидві стратегії на власний розсуд [там само].

Успіх перекладу залежить від того, наскільки вдалого балансу вдалося досягти: надмірне захоплення одомашненням робить текст перекладу надто «прозорим» і може збіднити його змістові нюанси, тоді як перегин у бік очуження загрожує утрудненням розуміння або відчуженням читача від тексту. Тому перекладачі прагнуть гармонійно поєднати ці підходи, враховуючи особливості конкретного твору. Вибір між доместикацією та форенізацією ніколи не є строго фіксованим – обидві стратегії співіснують та доповнюють одна одну, особливо при перекладі художніх текстів [51, с. 75].

У різних жанрах і видах перекладу співвідношення стратегій може варіюватися. Так, в аудіовізуальному перекладі дублювання часто розглядають як форму доместикації (максимальна адаптація діалогів до культурних реалій глядача), тоді як субтитрування – як форму форенізації, адже глядач чує оригінальну мову і відчуває її колорит [34, с. 328-334]. Дослідження українських перекладів кінофільмів підтверджують переважання стратегії одомашнення при дублюванні. Зокрема, Н. Лютянська зазначає, що в українському дубльованому перекладі фільму «Кролик Петрик» було спрощено або пояснено більшість реалій і культурних відсилок для полегшення сприйняття глядачами [17, с. 149-154]. Натомість при перекладі художніх текстів з багатою власною реалією нерідко застосовується і очуження, насиченої українськими реаліями.

Англійські перекладачі виявили гнучкий підхід: доместикацію було застосовано до більшості побутових реалій (щоб зробити їх зрозумілими іноземному читачеві). Водночас форенізація проявляється у збереженні оригінальних власних назв і деяких специфічних деталей побуту. Такий комбінований підхід дозволив, з одного боку, залишити англomовному читачеві «ниточки» до української культури, а з іншого – не перевантажити його незнайомими поняттями. Отже, на практиці межа між одомашненням та очуженням є рухомою: перекладач балансує між зрозумілістю перекладу та збереженням колориту, залежно від мети й характеру тексту. Недарма у професійних колах тривають дискусії щодо оптимального балансу цих стратегій – вони далекі від завершення [50, с. 198].

Окрім зазначених глобальних стратегій, теоретики перекладу описують і спеціальні стратегії відтворення історичного колориту тексту. Йдеться про стратегії архаїзації та модернізації, які особливо актуальні при перекладі творів минулих епох. Ці підходи тісно пов'язані з проблемою часової дистанції між оригіналом та читачем перекладу [1, с. 198]. Стратегія архаїзації полягає у створенні в перекладі образу минулої епохи – мова перекладу свідомо стилізується під старовину. Перекладач добирає лексеми і граматичні форми,

характерні для часу, коли був написаний оригінал, навіть якщо для сучасного читача такі форми виглядають незвично або застаріло. Архаїзація у перекладі – це свого роду реконструкція історичного колориту: перекладний текст «старішає», набуваючи рис давньої мови. Застосування цієї стратегії допомагає відтворити атмосферу минулого, передати читачам відчуття давньої епохи та стилістики оригіналу. Зокрема, перекладач може використати архаїчну лексику, старі форми звертань, історизми тощо – звісно, виважено і дозовано, щоб текст залишався зрозумілим [там само]. Дослідниця Т. Ласінська підкреслює, що принцип архаїзації спирається на «принцип аналогії» між культурами: перекладач добирає в мові перекладу такі еквіваленти, які викликають у сучасного читача аналогічні відчуття старовинності, як оригінал – у свого читача [14, с. 36-39].

Стратегія модернізації, навпаки, передбачає осучаснення мови перекладу – перекладний текст подається так, ніби він створений у наші дні. При модернізації перекладач свідомо замінює застарілі елементи оригіналу сучасними відповідниками, прагнучи зробити текст максимально близьким сучасному читачеві. Іншими словами, історичний колорит згладжується: старовинні мовні звороти перекладаються нейтрально або сучасним стилем. Т. Ляшенко визначає модернізацію як стратегію адаптації перекладу до сучасної мовно-стилістичної норми, сучасного світогляду та актуальних прагматичних умов комунікації [18, с. 46-57]. Наприклад, архаїчні слова можуть бути замінені на зрозумілі сучасні аналоги, старі форми ввічливості – на сучасні еквіваленти (напр., звертання «панотець» можна передати як «отче» чи «пане пасторе» залежно від контексту), діалектні або застарілі вигуки – на нейтральні сучасні вигуки тощо [52, с. 59]. Такий підхід полегшує сприйняття тексту теперішнім читачем, але водночас може зменшити відчуття історичної віддаленості твору. І архаїзація, і модернізація мають свої переваги та недоліки.

Архаїзація дозволяє глибше занурити читача у атмосферу епохи оригіналу, проте надлишок архаїзмів може ускладнити розуміння. Модернізація робить старий текст доступнішим сучасному реципієнту, але є ризик втратити

частину стилістичної своєрідності першотвору. У практиці часто застосовується компромісний підхід: перекладач може частково зберегти колорит, використовуючи окремі архаїзми, водночас загалом підтримуючи зрозумілість тексту за рахунок модернізації інших елементів. Окрім того, в арсеналі є і проміжна стратегія – нейтралізація часової дистанції, коли переклад позбавляється явних маркерів певної епохи і подається у максимально «позачасовій» формі [14, с. 36-39]. Така стратегія означає усунення з тексту перекладу будь-яких ознак, що прив'язують його до конкретного історичного періоду, тобто переклад виходить стилістично нейтральним. Нейтралізація застосовується рідко, переважно якщо перекладач має на меті цілковито оновити мовну форму твору для сучасних читачів [6, с. 85]. Отже, перекладацькі стратегії – це широке поняття, що охоплює різні підходи до відтворення змісту й стилю оригіналу. На вибір стратегії впливають тип тексту, його цільова аудиторія, призначення перекладу, культурний контекст та навіть особисті перекладацькі уподобання.

Теоретики пропонують різні класифікації стратегій: за орієнтованістю на вихідну чи цільову культуру, за ступенем збереження форми оригіналу, за рівнем мовних одиниць тощо. У розділі 1.3 розглянуто основні підходи до класифікації перекладацьких стратегій – від традиційного поділу «дослівно vs вільно» до сучасних багатовимірних типологій. Перехід від концептуального розуміння стратегій (розглянутого у цьому розділі) до їх конкретних класифікацій дозволить повніше усвідомити роль стратегій у перекладацькому процесі та критерії їх вибору. Далі зосередимо увагу на різних підставах для типологізації перекладацьких стратегій і підходах науковців до цього питання.

1.4. Теоретичні підходи до класифікацій перекладацьких стратегій

У сучасному перекладознавстві розроблено низку підходів до класифікації перекладацьких стратегій, зокрема за культурною орієнтацією (доместикація vs форенізація) та за часово-стилістичною орієнтацією (архаїзація vs модернізація). Дослідники наголошують, що вибір стратегії перекладу з англійської на українську мову залежить від багатьох чинників – мети перекладу, жанру й стилю тексту, очікуваної аудиторії тощо [33, с. 37-42]. Водночас загальні підходи до класифікації стратегій дозволяють зрозуміти, які типи перекладацьких рішень може обрати перекладач. Нижче розглянемо два ключові виміри класифікації: доместикація (одомашнення) vs форенізація (очуження) як культурно-орієнтовані стратегії та архаїзація vs модернізація як стилістично-часові стратегії перекладу.

Як було вже зазначено раніше, поняття доместикації (одомашнення) та форенізації (очуження) увійшли до перекладознавства завдяки Л. Венути та активно обговорюються у працях 2020–2025 років. Доместикація передбачає адаптацію перекладу до норм і культурних очікувань мови перекладу, «роблячи текст зрозумілим та близьким для цільової аудиторії» [49, с. 15]. Інакше кажучи, переклад при доместикації подається «плавно», без явно чужорідних елементів, хоча така стратегія може призводити до втрати колориту оригіналу. Натомість форенізація спрямована на збереження своєрідності оригіналу: «переклад лишається інородним, кидаючи виклик читачеві прийняти культурні відмінності» [там само, с. 16]. Іншими словами, при форенізації перекладач зберігає чужомовні реалії та стилістичні особливості, навіть якщо це ускладнює сприйняття тексту українським читачем.

Українські науковці використовують терміни одомашнення та очуження як відповідники доместикації та форенізації. Як зазначає А. Худолій, сучасні класифікації стратегій перекладу часто ґрунтуються на цій бінарній опозиції: «стратегія очуження та одомашнення» є однією з базових пар у систематиці перекладацьких підходів. Вибираючи стратегію одомашнення (доместикації),

перекладач «усуває всі перепони на шляху до розуміння тексту», жертвуючи окремими формальними особливостями оригіналу [33, с. 41]. Натомість стратегія очуження зосереджується на збереженні форми та чужокультурних елементів твору. Такий підхід вимагає від читача більше зусиль для розуміння, але дозволяє відчувати «іншомовність» оригінального тексту.

Доместикація в сучасних перекладах переважає – про це свідчать як емпіричні дослідження, так і кількісні аналізи. Приміром, Є. Матрицціані, застосувавши математичний аналіз до перекладів художніх текстів, встановив, що вимога зробити переклад максимально плавним і природним для читача призводить до повсюдного використання доместикації [44, с. 17]. Дослідник вводить навіть показник “індексу доместикації” і демонструє, що в перекладах англійських романів на європейські мови доместикація переважає над форенізацією. Інше масштабне дослідження Г. Ан, здійснило бібліометричний аналіз 232 публікацій і підтвердило зростаючу увагу науковців до стратегій одомашнення й очуження у різних галузях перекладу. Автор наголошує, що ці стратегії нині розглядаються як ключові для подолання культурних бар’єрів у перекладі та активно досліджуються в Європі й Північній Америці [36, с. 15–16]. На практиці перекладачі нерідко поєднують обидві стратегії залежно від конкретних елементів тексту. Наприклад, Н. Лютянська проаналізувала український переклад кінофільму “Peter Rabbit” і виявила, що більшість реалій було одомашнено (наприклад, через заміну англійських власних назв на культурно нейтральні або українські відповідники), але окремі елементи збережено без змін, аби передати колорит оригіналу [17, с. 88–89].

Ще один цікавий випадок дослідили українські перекладознавці: вони порівняли українське субтитрування vs дублювання іноземних фільмів і розцінили ці види перекладу як прояви форенізації та доместикації відповідно. Субтитри залишають глядачеві чути оригінальну англійську мову, тобто зберігають чужорідність, тоді як дубльований переклад повністю адаптує звучання до української, “одомашнюючи” аудіовізуальний продукт [34, с. 330].

Таким чином, межа між доместикацією і форенізацією є рухливою: в одному перекладі можуть співіснувати елементи обох стратегій, що підтверджує, зокрема, аналіз перекладів політичних промов на українську.

А. Худолій зазначає, що в перекладах виступів американських президентів українською зустрічаються і явища форенізації (напрямку відтворені ідіоми або реалії США), і прийоми одомашнення (пояснення або адаптація цих реалій для українського читача) [33, с. 40]. Отже, доместикація й форенізація радше утворюють континуум підходів, аніж жорстку дихотомію. Усвідомлення цієї класифікації допомагає перекладачеві вибудувати загальну стратегію: чи то наближувати текст до культури перекладу, чи навпаки акцентувати його чужорідність [32, с. 61-65].

Інший важливий вимір перекладацьких стратегій – передача часового колориту оригіналу, особливо при перекладі класичних або “часово віддалених” творів. Тут говорять про стратегії архаїзації (історизації) та модернізації перекладу. Архаїзація означає свідоме стилістичне “старіння” тексту перекладу, щоби відтворити дух епохи оригіналу. За визначенням Т. Андрієнко, архаїзувальна стратегія полягає у створенні в перекладі образу минулої епохи «шляхом уживання архаїчної лексики та граматичних форм», а також максимально буквального відтворення реалій і мовленнєвих формул тієї доби [2, с. 9]. Натомість модернізація – це протилежний підхід, коли перекладач оновлює мову твору, використовуючи сучасні відповідники старовинним поняттям.

Модернізувальна стратегія, за Т. Андрієнко, передбачає «створення образу сучасності в перекладі шляхом добору сучасної лексики (іноді навіть розмовної чи зниженого стилю) замість архаїчної», а також заміну старовинних реалій і виразів на більш зрозумілі сучасному читачеві [там само]. Існує також компромісний підхід – нейтралізація часового колориту, коли переклад ніби “позачасовий”, без явних маркерів ні старовини, ні сучасності [37, с. 7–21].

В українському перекладознавстві стратегії архаїзації та модернізації розглядаються як частина стилістичних перекладацьких трансформацій. Так,

А. Задорожна відносить модернізацію та архаїзацію до окремої групи перекладацьких прийомів, пов'язаних зі стилем: «стилістичні трансформації (нейтралізація, експресивація, модернізація, архаїзація)» покликані забезпечити еквівалентність художнього перекладу на рівні стилю та образності [10, с. 57]. Дослідниця на матеріалі роману Чака Поланіка показала, що перекладач у багатьох випадках уникає надмірної архаїзації, обираючи нейтральні або сучасні відповідники, аби текст був прийнятним для сучасного читача [там само, с. 59]. Водночас у перекладі історичних романів або поезії минулого століття українські перекладачі нерідко застосовують помірну архаїзацію – через лексику, стилістику речень – щоби зберегти відчуття давнини [8, с. 140–146].

Таким чином, рішення про ступінь архаїзації vs модернізації залежить від жанру твору, очікувань аудиторії та намірів перекладача. Особливо наочно вплив цих стратегій простежується при порівнянні декількох перекладів одного твору, зроблених у різні епохи. Яскравий приклад подає Я. Бойко, проаналізувавши три українські переклади драм Шекспіра, виконані у 1890-х, 1930-х та 2000 році. Переклади П. Куліша (1899) і Л. Гребінки (1939) відзначаються значно сильнішою архаїзацією, тоді як сучасний переспів Ю. Андруховича (2000) свідомо модернізує мову трагедії. Я. Бойко пояснює це різницею перекладацьких підходів, зумовленою епохою: перекладачі XIX–XX ст. прагнули зберегти стиль оригіналу, тоді як постмодерний перекладач ХХІ ст. орієнтується на свого сучасника. Зокрема, дослідниця зазначає, що вибір стратегії історизації/архаїзації чи модернізації/доместикації залежить від культурно-історичного контексту та літературного стилю епохи, до якої належить або тяжіє перекладач [4, с. 52].

Таким чином, когнітивний стиль перекладача, сформований часом, впливає на його рішення: або зберегти дух минулого в тексті, або наблизити його до сучасності.

Варто зазначити, що надмірне поєднання архаїзмів із сучасною мовою може негативно позначитися на цілісності перекладу. Ф. Джонс і А. Тернер ще

у 2004 р. наголошували, що неконсистентність у стилі – коли переклад частково архаїзований, а частково надто модернізований – дезорієнтує читача та порушує жанрові очікування [40, с. 159-185]. Читач може сприйняти такий текст як стилістично неоднорідний або навіть пародійний. Тому перекладачеві важливо обрати певний вектор стилістичної стратегії і дотримуватися його послідовно. Натомість збалансоване використання архаїзації чи модернізації здатне підсилити художній ефект перекладу. Наприклад, у сучасних українських перекладах фентезі-літератури часто застосовують помірну архаїзацію мовлення окремих персонажів, щоб надати твору відтінку стародавності, але оповідь загалом ведеться сучасною мовою для легкості читання. Така комбінація створює відчуття «казкової давнини», не обтяжуючи текст для сприйняття.

Варто зазначити, що однією з ефективних практичних реалізацій перекладацьких стратегій – як стилістичних, так і культурно-орієнтованих – можуть виступати виноски, зокрема документальні. Доведено що виноски у художньому перекладі виконують атрактивну, експланаторну й адитивну функції, сприяючи адаптації або збереженню культурної дистанції. На прикладах перекладів творів Дена Брауна, Ф. С. Фіцджеральда, Рекса Стаута та інших авторів дослідниці показують, що виноски часто не є частиною оригіналу, але створюють комунікативний міст між культурами. Це дозволяє перекладачеві зберегти колорит оригіналу (форенізація) або пояснити складні елементи (доместикація) – відповідно до обраної стратегії. Так, виноска, яка містить тлумачення історичного факту чи іншомовного вислову, виконує роль паратекстового інструмента перекладацької компенсації: вона з одного боку зберігає автентичність, з іншого – не залишає читача без орієнтира. Цей підхід особливо важливий у перекладах “часово віддалених” текстів, де архаїзація чи модернізація можуть послабити або втратити інформаційне навантаження без супровідного пояснення [28, с. 99-101].

Таким чином, аналіз функцій виносок як паратекстових засобів дозволяє розширити розуміння перекладацьких стратегій у їх практичному вимірі.

Підсумовуючи, теоретичні підходи до класифікації перекладацьких стратегій дозволяють виділити різні типи рішень, які приймає перекладач при передачі іншомовного тексту українською. Стратегії доместикації vs фореїзації визначають міру культурної адаптації перекладу, а стратегії архаїзації vs модернізації – міру збереження чи оновлення стилістичного й часово-культурного колориту оригіналу. Аналіз наукових джерел показує, що ці чотири стратегії посідають центральне місце у дискусіях про переклад з англійської на українську. Дослідники сходяться на думці, що вибір стратегії має бути усвідомленим і зумовленим перекладацькою метою: інколи доцільно одомашнити текст для читача, інколи – збагатити його елементами іншої культури; іноді варто зберегти “патину” минулого, а іноді – осучаснити виклад.

Таким чином, перекладацькі стратегії являють собою спектр підходів, класифікація яких допомагає теоретично обґрунтувати вибір перекладача і плавно підводить нас до подальшого розгляду питань практичної реалізації цих стратегій у перекладах.

Висновки до розділу 1

У межах першого розділу було досліджено специфіку художнього перекладу як форми міжкультурної комунікації, а також розглянуто положення, що лежать в основі визначення та класифікації перекладацьких стратегій. Встановлено, що переклад художнього тексту з англійської на українську неможливо звести до прямого відтворення змісту – він вимагає глибокого урахування культурних, історичних і прагматичних особливостей. Художній переклад був і залишається сьогодні основним викликом у перекладацькій діяльності, що обумовлено його природою. Сьогодні вимога буквральності перекладу поступилася вимозі культурного трансферу (тобто перенесенню художнього тексту на ґрунт цільової лінгвокультури), що означає «видимість» перекладача та певний ступінь «переписування» першотвору.

Множинність перекладу є природним наслідком інтерпретаційного характеру перекладацької діяльності. Це явище відображає не лише мовні відмінності, а й різні культурні, історичні, ідеологічні контексти, в яких здійснюється переклад. Кожна нова версія перекладу художнього твору є окремою інтерпретацією, зумовленою добою, перекладацькими пріоритетами та очікуваннями цільової аудиторії. Множинність дозволяє досліджувати еволюцію підходів до передачі змісту й стилю, а також виявляти культурні тенденції у сприйнятті літератури.

Перекладацька стратегія розглядається як свідомий і послідовний план дій перекладача для досягнення комунікативної мети. Вона визначає, як перекладач вирішує мовні та культурні труднощі, з якими стикається в процесі трансляції. Стратегія може мати глобальний характер – охоплювати весь текст (як, наприклад, вибір між доместикацією та форенізацією), або локальний – застосовуватися до окремих фрагментів (вибір певних лексичних чи стилістичних засобів). Розуміння стратегічної природи перекладу дозволяє підвищити якість відтворення як змісту, так і стилістичної та прагматичної природи оригіналу.

Класифікація перекладацьких стратегій базується на різних критеріях: культурна орієнтація (доместикація vs форенізація), стилістично-часова спрямованість (архаїзація vs модернізація), ступінь збереження форми чи змісту, тип тексту, функціональне навантаження тощо. Сучасні дослідження демонструють, що ці стратегії рідко застосовуються в «чистому» вигляді: зазвичай перекладач комбінує кілька підходів, прагнучи досягти балансу між зрозумілістю для читача й збереженням автентичності. Класифікації стратегій виконують важливу функцію: вони допомагають теоретично обґрунтувати вибір перекладача, а також є інструментом аналізу перекладених текстів. У ході аналізу було з'ясовано, що доместикація й форенізація залишаються домінантними стратегіями, хоча архаїзація та модернізація дедалі частіше використовуються для відтворення стилістичних та епохальних шарів оригіналу. Звернено увагу також на явище множинності перекладу, яке є

цінним джерелом для дослідника, оскільки дозволяє простежити, як у різних версіях одного й того ж твору реалізуються різні перекладацькі стратегії. Встановлено, що множинність українських перекладів зумовлена як історичними та ідеологічними обставинами, так і творчими особливостями інтерпретацій сучасних перекладачів.

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ, ОДИНИЦІ, ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування теоретичної бази стало першим етапом нашого дослідження, після цього необхідним постало завдання визначення наступних етапів та принципів аналізу, відповідних методів, а також матеріалу та одиниць аналізу. Ці завдання методологічного характеру послідовно описані у цьому розділі роботи.

2.1. Етапи та матеріал дослідження

Цілком очевидно що наша робота охоплює три етапи: теоретичний, методологічний, науково-практичний, що є доволі типовим для перекладознавчих досліджень цього рівня.

Зміст першого етапу дослідження викладено в першому розділі, який має теоретичне спрямування та де систематизовано наявний досвід вивчення художнього перекладу, множинності перекладів, поняття та класифікацій перекладацьких стратегій.

У процесі роботи над першим розділом ми використали *метод аналізу* та *синтезу* для того, щоб у ході аналітичного огляду наукової літератури виокремити з джерел ті положення, які стосуються нашого дослідження та сформулювати з них теоретичну базу для подальшого аналізу.

У процесі опису наукових понять було також використано *deskриптивний метод* та застосовано *дефінітивний* метод з метою надання визначення релевантних понять.

Другий етап роботи зосереджений на доборі ілюстративного матеріалу, зокрема формуванні джерельної бази дослідження.

Джерельну базу дослідження ми сформували за допомогою *методу довільного вибирання*.

Метод довільного вибирання був застосований під час вибору тексту оригіналу та текстів перекладів.

В якості тексту оригіналу було обрано роман Р. Л. Стівенсона (*R. L. Stevenson*) «Острів скарбів» (*Treasure Island*) [47]. У більшості людей *Treasure Island* асоціюється з дитинством – це захоплива пригодницька історія про юного Джима Гокінса та його протистояння піратам. Роман розповідає, як Джим знаходить карту скарбів відомого пірата Кістяного Флінта і вирушає з доктором Лайвсі та сквайром Трелоні на пошуки золота на віддалений острів. На судні молодий герой потоваришує з однокомандником Лонгом Джоном Сільвером – кухарем з одним ногом, який виявляється ватажком змови піратів. Під час подорожі Джим повідомляє капітана Смоллетта про підготовлюваний морський бунт. Дійшовши до острова, Джим зустрічає пірата Бен Ганна, а врешті-решт разом з невеликою групою вірних друзів вступає у сутичку з бунтівниками. Ця динамічна історія про хоробрість, винахідливість і дружбу стала світовим бестселером. Її героями довго захоплювалися читачі, а мотиви роману – захований скарб, карта з «Х» і кепські мореплавці з папугами – стали канонічними елементами уявлень про піратів.

Роберт Луїс Стівенсон (1850–1894) народився 13 листопада 1850 р. у Единбурзі в аристократичній родині інженерів, що проектували маяки. Його батько, Томас Стівенсон, та дідусь були видатними морськими інженерами. З дитинства, Р. Л. Стівенсона супроводжувала кволість – він часто хворів, що змушувало проводити багато часу вдома; водночас це давало можливість занурюватися у книги та фантазії. Біографи відзначають, що уяву хлопчика активізувала бабуся й няня – наприклад, одна з його вірних нянь розповідала йому моторошні «пекельні» історії про пригоди та гріхи.

У 1867 р. Р. Л. Стівенсон вступив до Единбурзького університету на інженерний факультет, однак навчання не приваблювало юнака. Він уникнув лекцій і більше часу проводив у бібліотеці та серед літературних кіл. Подорожі з батьком уздовж узбережжя Шотландії (приміром, до містечок Анструфер і Вік) також надихали його – спостереження за кораблями та морським життям

пізніше знайшли відбиток у його пригодницьких творах. У 1871 р. Р. Л. Стівенсон повідомив батька про намір присвятити себе літературі, і хоча за домовленістю він формально перевівся на юридичний факультет, за професією юристом так і не став (отримавши дозвіл у 1875 р., але на практиці не працював). Водночас він удосконалював письменницьку майстерність – наслідуючи стилі улюблених авторів (зокрема Деніела Дефо), він почав публікувати есе, вірші та нариси у періодиці.

Незабаром Р. Л. Стівенсон здобув славу журналіста й прозаїка. Протягом 1870–80-х рр. він багато подорожував (писав популярні мандрівні оповідання «Внутрішня подорож» та «Подорож з віслюком у Севеннах»), а після одруження з Фанні Осборн остаточно переселився спершу до Європи, а в 1889 р. – на Самоа. Стан здоров'я письменника погіршувався, проте він активно працював: до найвідоміших його творів належать поетичний збірник «Дитячий сад поезій» (1885), романи «Викрадений» (інша назва – «Невідомий красень», 1886) і «Дивна історія доктора Джекіла і містера Гайда» (1886), а також повість «Острів скарбів» (1883). Успіх цих творів приніс автору популярність і добробут. Відомо, що впливовою фігурою у формуванні Р. Л. Стівенсона був його товариш по службі у Speculative Society – поет Вільям Ернест Хенлі, який можливо слугував прототипом Лонг Джона Сільвера. Р. Л. Стівенсон помер від інсульту на Самоа 3 грудня 1894 р. у віці 44 років. Він встиг передати своїм листом: «Доброго життя я мав вдосталь, і готовий померти...» (слова з написаного ним надгробного вірша). До сьогодні Р. Л. Стівенсон перебуває в числі найвідоміших англомовних письменників і, за рейтингом, посідає 26-те місце серед найчастіше перекладених авторів світу [39].

Treasure Island – найбільш популярний твір Р. Л. Стівенсона, та один із визначних пам'ятників пригодницької літератури кінця XIX ст. Роман починається в Західній Англії XVIII століття у шинку «Адмірал Бенбоу» (Бенбоу), де Джим Гокінс знаходить карту, що вказує місце скарбниці пірата Флінта. Надалі розповідь сповнена небезпек: ілюмінатор команди «Гіаспула» капітан Елліс Смаллетт проголошує війну піратам, коли стає відомим план

Сільвера. У фіналі Джим разом із небагатьма вірними мужами захищають корабель і відбивають атаку піратів на острові. Критики відзначають, що навіть візуально *Treasure Island* – це «дикі морські пригоди», але насправді Р. Л. Стівенсон вправно показує моральну неоднозначність усіх учасників подій.

Народу книга сподобалась одразу: вперше вона вийшла фрагментарно (1881–82 pp.) в журналі *Young Folks*, а 1883 року – окремою книгою. Вже тоді роман став бестселером і приніс автору світову славу. Сюжетні ходи Р. Л. Стівенсона – піратські скарби, порятунок і одвічна боротьба добра і зла – зробили книгу класикою. З її появою уявлення про піратів у популярній культурі неспізнанно змінилися: саме тепер у карти наносять «Х», шукають острів у морі, а піратам приписують довгу дерев'яну ногу і папугу на плечі [46].

Згодом *Treasure Island* не раз екранізували і адаптували. За даними літературних енциклопедій, роман став «одним із найчастіше постановлених та екранізованих творів». Лише деякі з найбільш відомих фільмів: німий варіант 1934 р., колоритний фільм 1950 р. (перший повнометражний фільм Disney), а також численні анімації і телесеріали. У 1996 р. світ побачила навіть комедійна версія «Острова скарбів» за участю Моппетів – «Muppet Treasure Island», де роль Лонг Джона виконали Тім Керрі та папуга Кермит. У цілому твір перекладено десятками мов і вплинув на п'ятачки уяви про морські подорожі та молодіжні пригоди.

За радянських часів *Treasure Island* перекладено українською кілька разів. Найвідоміший перекладач – поет і науковець Юрій Корецький (1911–1941), син історика Володимира Корецького. Саме він уперше переклав роман українською у 1936 р. (видання 1936/37 pp.), а цей його переклад багаторазово перевидавався. Зокрема на титулі пізнішого київського видання 1974 року зазначено: «Переклад з англ. Ю. Корецький» [7]. За критеріями огляду ми взяли переклади, доступні у відкритому доступі в інтернеті. Так, в онлайн-бібліотеці «Чтиво» можна знайти роман Р. Л. Стівенсона в українському перекладі Ю. Корецького: видання Київ, 1974 (редакція молодіжного видавництва) та видання Вінниця, 2018. Ці дві версії обиралися саме за вільний доступ.

Зауважимо, що переклад Ю. Корецького 1974 р. готувався в умовах ідеологічного контролю (тоді влада обмежувала зображення ідеологічно неприйнятних чинників), а сучасне видання 2018 р. вже виходить у вільному літературному середовищі. Тож аналіз цих перекладів показує, як адаптувалася історія Р. Л. Стівенсона для читачів різних епох.

Обсяг роману доволі великий. Текст оригіналу становить 196 сторінок. Текст перекладу 1974 року містить 194 сторінки, переклад 2018 року – 173 сторінки, тому ми послуговувалися принципами які використовувалися в попередніх дослідженнях [28; 29 та ін.] і піддали аналізу лише розділи які є основними в термінах літературознавства, тобто містять зав'язку, (частково) розвиток дії, кульмінацію і розв'язку.

Третій етап дослідження було присвячено науково-практичному аналізу. Для цього, перш за все, необхідно було визначити одиниці аналізу та зробити вибірку ілюстративних прикладів. Детальніше цю інформацію подано у наступному підрозділі. У той самий час основний зміст цього етапу складає порівняльний аналіз стратегії відтворення обраних одиниць у перекладах 1974 р. та 2018 р. [23; 23].

2.2. Одиниці та принципи аналізу

До одиниць аналізу ми відносимо мовні засоби що мають культурне та/або історичне навантаження у тексті оригіналу і їхні українські відповідники у текстах перекладів. Одиниці аналізу було обрано **методом суцільного добирання**, з вказаних раніше частин твору. З тексту оригіналу обрано мовні засоби, що мають культурне та/або історичне навантаження, а саме: реалії, власні назви та архаїзми.

Перекладознавці визначають **реалії** як культурно зумовлені мовні одиниці, що позначають предмети та явища, властиві певному народу й відсутні в іншій культурі. Науковці наголошують, що такі слова важко

перекласти без пояснення, адже вони передають унікальні етнокультурні риси [9].

Відома українська перекладознавиця Р. Зорівчак, спираючись на традицію І. Франка, уточнює, що реалії – це моно- чи полілексемні одиниці, у значенні яких закріплено комплекс етнокультурної інформації, чужої для мови-реципієнта. Дослідниця виокремлює явні реалії (безеквівалентні слова) та приховані (мають формальний відповідник у цільовій мові, але відрізняються значенням чи стилістикою) [12].

У перекладознавстві існує розгорнута класифікація реалій, що охоплює: побутові (житло, одяг, їжа, валюта, свята); етнографічні та міфологічні (соціальні групи, божества, легендарні істоти); природні (флора, фауна, рельєф); державні та суспільні (адміністрація, політика, армія, професії); ономастичні (імена, топоніми, назви закладів) [(цит. за Ель Тахраві Б.Б., Манакін В.М.)].

Переклад *власних назв* часто викликає труднощі навіть у досвідчених перекладачів, адже важливо не створити нових назв, а відтворити вже наявні відповідники. Якщо їх немає у словниках власних назв, перекладач має запропонувати власний варіант. На думку О. Карпенка, власні назви поділяються на дев'ять основних груп: *антропоніми* (імена, прізвища, прізвиська); *топоніми* (географічні назви); *теоніми* (імена богів); *ергоніми* (назви установ і закладів); *зооніми* (клички тварин); *космоніми* (космічні об'єкти); *хрононіми* (історичні періоди); *хремотоніми* (матеріальні об'єкти); *ідеоніми* (об'єкти духовної культури) [13]. Найбільш поширеними у художніх текстах є *антропоніми*, *топоніми* й *ергоніми*, адже вони безпосередньо пов'язані з описом людей, місць та суспільних інституцій. Цілком очевидно, що багато власних назв є етно-специфічними, тобто властивими лише певній лінгвокультурі, що потенційно може створювати труднощі для культурного трансферу, тобто для їх відтворення цільовою мовою.

Архаїзми, як зауважує М. Ткачівська, – це лексичні одиниці, які вийшли з активного вжитку, проте позначають явища або предмети, що залишаються

актуальними у сучасному світі, але отримали нові найменування. Вони використовуються у художніх творах для створення історичного колориту, відтворення стилю епохи або для передачі мовної своєрідності персонажів. Історизми, на відміну від архаїзмів, – це слова, що позначають реалії, предмети чи явища, які повністю зникли із сучасного життя через соціальні, культурні або технічні зміни. Вони зберігають значення лише у контексті певного історичного періоду і найчастіше не мають сучасних відповідників [25].

Усі одиниці аналізу ми розглядали у контексті необхідному для їх розуміння (щонайменше одне висловлення), таким чином ми скористалися також *методом контекстуального аналізу*.

Вибірка одиниць аналізу була впорядкована у таблицю, перший стовпчик якої містить фрагмент тексту оригіналу, другий стовпчик – фрагмент тексту перекладу 1974 р., третій стовпчик – фрагмент тексту перекладу 2018 р. У четвертому стовпчику було визначено стратегію перекладу та спосіб перекладу або перекладацьку трансформацію.

Для визначення стратегій та способів перекладу був застосований основний метод перекладацького аналізу – *метод порівняння*. Але, враховуючи специфіку нашого дослідження, цей метод було використано не лише для порівняння одиниць тексту оригіналу та перекладу, а також для порівняння в обох українських перекладах. Це дозволило виявити такі конфігурації множинних перекладів:

- подібні переклади (у цій конфігурації наявні два типи: *ідентичний переклад* – використання обома перекладачами тих самих стратегій, способів перекладу та/або ідентичних мовних засобів; *схожий переклад* – використання обома перекладачами подібних стратегій, способів перекладу і трансформацій та подібних мовних засобів);

- відмінні переклади – використання обома перекладачами різних стратегій, способів перекладу і трансформацій та відповідно різних мовних засобів.

Отримані результати ми дослідили з точки зору їхніх кількісних параметрів, застосувавши *метод кількісного аналізу* та використавши *метод графічної презентації* проілюстрували отримані результати рисунками.

Таким чином, сукупність перелічених етапів дослідження та використаних методів аналізу дала нам можливість досягти поставленої мети, сформулювати висновки проведеного дослідження та окреслити перспективи його подальшого розвитку

Висновки до розділу 2

У другому розділі роботи описано етапи дослідження; систематизовано матеріал, одиниці, принципи та методи аналізу, що забезпечили наукову обґрунтованість і послідовність виконаної роботи.

Дослідження реалізовано у три послідовні етапи – теоретичний, методологічний та науково/практичний.

На теоретичному етапі сформовано базу знань із проблематики художнього перекладу, множинності перекладів та суті і класифікацій перекладацьких стратегій. Застосовано методи аналізу та синтезу, що дозволили систематизувати наукові джерела і виокремити ключові положення для побудови концептуальної основи дослідження. Також використано дескриптивний та дефінітивний методи для опису понять і термінів, що становлять науковий апарат роботи, та ін.

Наступний етап було присвячено формуванню джерельної бази. За допомогою методу довільного вибирання визначено джерельну базу дослідження: роман Р. Л. Стівенсона *Treasure Island* та його українські переклади 1974 та 2018 років. Такий підхід забезпечив репрезентативність вибірки та дав можливість порівняти тексти, створені у різних історико-соціальних контекстах.

На науково-практичному етапі зосереджено увагу на безпосередньому аналізі текстів і визначенні одиниць дослідження. Для ілюстративної бази було

обрано фрагменти текстів, що репрезентують основний зміст першотвору і та містять мовні одиниці, релевантні завданням роботи.

Одиницями аналізу стали мовні засоби з культурним та/або історично-культурним навантаженням, серед яких реалії, власні назви та архаїзми. Їх було відібрано методом суцільного добирання із тексту оригіналу та відповідних перекладів.

Для всіх обраних одиниць було застосовано метод контекстуального аналізу, що дозволив розглядати мовні елементи в оточенні, необхідному для точного розуміння їхніх значень та функцій. Застосування цього методу допомогло відтворити прагматичний зміст тексту та визначити закономірності перекладу. За формальним критерієм, одиниці аналізу є різнорівневими: вони подані словами, словосполученнями, мовними виразами та цілими висловленнями.

Основним підходом у практичному аналізі став метод порівняння, що дав можливість зіставити оригінальний текст із двома перекладами, а також порівняти самі переклади між собою. Це дозволило встановити дві конфігурації перекладацьких рішень:

- подібні переклади – використання ідентичних або схожих мовних засобів, тих самих стратегій, способів перекладу/ перекладацьких трансформацій;
- відмінні переклади – використання різних стратегій, способів перекладу/перекладацьких трансформацій, що автоматично передбачує застосування різних мовних засобів.

Застосовано також метод кількісного аналізу, який дав змогу підрахувати частотність використання перекладацьких стратегій. Для унаочнення результатів використано метод графічної презентації, що дозволило візуалізувати співвідношення застосованих перекладацьких стратегій.

Сукупність застосованих методів та етапів роботи забезпечила комплексний аналіз матеріалу, дозволила сформулювати повне уявлення про перекладацькі стратегії у двох версіях українського перекладу роману *Treasure*

Island та визначити закономірності відтворення культурно та/або історично маркованих елементів. Такий підхід дав змогу досягти поставленої мети дослідження та заклав основу для подальших розвідок у напрямку порівняльного аналізу множинних стратегій українських перекладів.

РОЗДІЛ 3. МНОЖИННІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ *TREASURE ISLAND*

У ході дослідження було відібрано 127 культурно маркованих одиниць з тексту оригіналу та таку саму кількість їхніх перекладних еквівалентів з проаналізованих перекладів. Таким чином, загальна кількість одиниць аналізу становить 381, саме ці одиниці стали корпусом для аналізу множинності перекладацьких стратегій.

3.1. Множинність реалізацій стратегій одомашнення та очуження

У ході дослідження, відповідно до методики, окресленої в розділі 2, було виокремлено підмножину одиниць, де обидві українські версії 1974 і 2018 рр. застосовують *однакову з стратегію – доместикацію*, та *ідентичні мовні засоби*. До цієї вибірки (зібраної методом суцільного добирання з релевантних фрагментів корпусу) увійшли насамперед одиниці з чітким прагматичним навантаженням – усталені звертання, лайливі формули, фразеологізми та ідіоми, для яких у цільовій мові існують стабільні відповідники.

У першому прикладі було зафіксовано однакове відтворення англійської лайливої формули “*Down, dog!*”.

(1) *Down, dog!* – «Униз, собако!» (1974), «Униз, собако!» (2018).

В обох перекладах наявна доместикація, адже використано природну для української мови лайливу формулу.

Аналогічно, у другому прикладі обидва перекладачі відтворюють звертання *matey* через усталене українське «голубе»:

(2) *you, matey* – «ти, голубе» (1974), «ти, голубе» (2018).

Тут маємо випадок ідентичної доместикації, оскільки передано фамільярне звертання відповідним українським кліше, яке добре вписується в живу мовну традицію.

У наступному прикладі перекладачі обох версій застосовують усталений український фразеологізм:

(3) *call for glasses round* – «замовляв випивку на всіх» (1974), «замовляв випивку на всіх» (2018).

Це приклад доместикації через використання тотожного ідіоматичного вислову, без («по чарці»).

Фразеологізм *hand and glove* у двох перекладах також відтворено ідентично:

(4) *hand and glove* – «тілом і душею» (1974), «тілом і душею» (2018).

Маємо доместикацію з використанням сталого українського фразеологізму, який змістово та функціонально відповідає англійському.

У наступному прикладі також само відтворюється фразеологічний зворот:

(5) *never so much as moved* – «навіть не ворухнувся» (1974), «навіть не ворухнувся» (2018).

Це типовий випадок доместикації, коли застосовується природна для української мови конструкція.

Приклад (6) також демонструє використання однакового сталого звороту:

(6) *spoke ... over his shoulder* – «говорив через плече» (1974), «говорив через плече» (2018).

У двох перекладах збережено звичну українську образну конструкцію.

Останній приклад із цієї групи також належить до доместикації:

(7) *formidable seafaring man with one leg* – «цей клятий одноногий моряк» (1974), «цей клятий одноногий моряк» (2018).

Ідентичне відтворення образу, включно з емоційно забарвленим епітетом «клятий», за допомогою природних для української мови засобів, свідчить про однакову стратегію – доместикацію.

Наведені приклади засвідчують, що доместикація у таких фрагментах реалізується ідентично в обох перекладах через усталені українські вирази, які природно відтворюють тон і прагматику оригіналу. Обидва переклади узгоджено спираються на норму цільової мови («ти, голубе», «навіть не

ворухнувся», «говорив через плече»), завдяки чому зберігаються зміст, стиль та експресія. Ця група прикладів підтверджує загальну тенденцію: у межах доместикації значущу частку становлять саме *ідентичні рішення* ($\approx 44\%$ від блоку доместикації), що свідчить про стабільні зразки перекладацької практики в зонах зі стандартними українськими відповідниками.

У ході дослідження ми також виокремили підгрупу прикладів, у яких обидва українські переклади (1974/2018) реалізують *однакову стратегію доместикацію*, але вдаються до *подібних (не ідентичних) мовних засобів*. Під «подібними» розуміємо випадки, де збігаються стратегія та спосіб перекладу чи тип перекладацької проте різняться конкретні мовні одиниці (напр., «*гарчав*» vs «*одгарикувався*»).

У наступному прикладі обидва перекладачі зберігають однаковий образ, вони вдаються до доместикації, застосовують калькування, проте використовують різні дієслова, близькі за стилем та колоритом:

(8) *grumbling like a beaten dog* – «*гарчав, мов побитий пес*» (1974), «*одгарикувався, мов побитий пес*» (2018).

У наступному прикладі бачимо відтворення англійського вислову з фокусом на грубості мовлення, проте зі зміщенням емоційного тону:

(9) *the language in which he told these stories* – «*лайка*» (1974), «*брутальна мова*» (2018).

Обидва переклади відтворюють ідею грубощів, але перший варіант експресивніший, тоді як другий – більш нейтральний; в обох випадках використано стратегію доместикації та контекстуальну заміну.

У прикладі (10) опис дії подано зі збереженням змісту та стилю, але є певні відмінності:

(10) *blew through his nose* – «*фуркав носом*» (1974), «*дмухав носом*» (2018).

Обидва варіанти – доместикація, проте «*фуркав*» звучить емоційніше, а «*дмухав*» – стриманіше.

У прикладі (11) різниця виявляється у ступені розмовності дієслівного відповідника:

(11) *pipe up his eternal song* – «почав свою улюблену пісню» (1974), «затяг улюблену пісню» (2018).

В обох випадках наявна доместикація, але в перекладі 2018 р. обирано більш розмовний варіант «затяг».

Наступний приклад демонструє подібну множинність із використанням близьких українських конструкцій:

(12) *keep on drinking rum* – «не перестанете пиячити» (1974), «не покинете пиячити» (2018).

Обидва варіанти перекладу демонструють стратегію доместикації, контекстуальну заміну, використані засоби в обох випадках мають розмовний відтінок, різниця полягає лише у допоміжному дієслові.

У прикладі (13) перекладачі обох версій використали українські фразеологізми для передачі значення “*дати відсіч*”:

(13) *crossed* (у значенні “to resist, fight back”) – «дали добру відсіч» (1974), «дали доброго відкоша» (2018).

Однакова стратегія доместикації, але варіант 2018 року звучить розмовніше.

У прикладі (14) зміст і стиль передано однаково, але мовні засоби різняться:

(14) *his fury was awful* – «лють була жахлива» (1974), «аж озвірівся» (2018).

Наведені позиції демонструють зону варіативної доместикації, де обидва переклади цілеспрямовано наближують вислів до української норми усного мовлення (розмовні дієслова, усталені фрази), однаково зберігаючи стиль і прагматику оригіналу (грубість, напруга, динаміка). Різниця між версіями полягає переважно у мікростилістиці: переклад 1974 р. частіше дає літературно-нейтральні або трохи піднесені одиниці («почав», «лють була жахлива»), тоді як переклад 2018 р. схиляється до сучаснішої розмовної норми та легкого

стилістичного зниження («затяг», «аж озвірівся», «не покинете пиячити»). Отже, при незмінній стратегії доместикації лінгвістична реалізація фіксує часову й ідіостилістичну специфіку кожного видання, не змінюючи функціонального ефекту. Це підтверджує, що в межах однієї стратегії можливий контрольований діапазон синонімічних рішень, який не порушує намірів автора та комунікативної сили тексту.

У межах дослідження, ми також виділили кластер прикладів, де обидва переклади 1974 та 2018 рр. застосовують *однакову стратегію – форенізацію* і при цьому використовують *ідентичні мовні засоби* (буквально ті самі українські відповідники). До нього увійшли насамперед морська термінологія (*склянка, шкіпер, сажні*), власні назви/топоніми (*Admiral Benbow, the Spanish Main, the Dry Tortugas*) та канонічні рефрени («*Піастри!*»). Відповідники в обох виданнях збігаються формально (транскрипція/усталений екзонім/історична міра), що відповідає критерію «ідентичні мовні засоби» і засвідчує опору перекладачів на стандартизовану українську морську та історико-географічну номенклатуру.

У прикладі (15) обидва перекладачі зберігають морський термін без адаптації:

(15) *three bells* (морський термін) – «три склянки» (1974), «три склянки» (2018).

Тут маємо форенізацію, здійснену шляхом калькування, адже специфічна морська одиниця перенесена в український текст без пояснень чи заміни.

У наступному прикладі повторюваний вигук відтворюється повністю ідентично:

(16) “*Pieces of eight!*” – «*Піастри! Піастри! Піастри!*» (1974), «*Піастри! Піастри! Піастри!*» (2018).

Це канонічний рефрен, обидва переклади його зберігають у незмінному вигляді за допомогою транскодування, тобто має місце стратегія форенізації.

Приклад (17) демонструє відтворення назв морських посад через відповідники без заміни чи пояснення, що також демонструє реалізацію стратегії форенізації:

(17) *mate or skipper* – «штурман або шкіпер» (1974), «штурман або шкіпер» (2018).

У фрагменті (18) в обох перекладах збережено історичну міру довжини:

(18) *two fathoms and a half of water* – «два з половиною сажні» (1974), «два з половиною сажні» (2018).

Тут фіксується форенізація, адже архаїзм як культурна реалія переноситься без замін.

У прикладі (19) використано фіксований історико-географічний термін:

(19) *the Spanish Main* – «Іспанське море» (1974), «Іспанське море» (2018).

Це усталена форма, яку обидва переклади відтворюють без варіацій.

Назва островів у прикладі (20) відтворена у межах стратегії форенізації шляхом поєднання калькування та транскодування, використано ті самі мовні засоби:

(20) *the Dry Tortugas* – «острови Тортугас» (1974), «острови Тортугас» (2018).

Наступний приклад демонструє таке саме відтворення власної назви :

(21) *the Admiral Benbow* – «Адмірал Бенбоу» (1974), «Адмірал Бенбоу» (2018).

Тут ми спостерігаємо форенізацію шляхом поєднання калькування та транскодування у відтворенні оригінальної назви закладу.

Група одиниць, до яких застосовано стратегію форенізації і ті самі то мовні засоби, демонструє конвергенцію перекладацьких рішень у зонах, де в українській традиції вже закріпилися стабільні еквіваленти: терміни флотського вжитку, історичні міри, назви місцин і закладів, усталені формули. Такий збіг мінімізує варіативність і гарантує високу автентичність та історико-культурний колорит оригіналу без додаткових пояснень. Комунікативно це забезпечує впізнаваність і міжтекстову тяглість («Піастри!» як маркер), а потенційні

труднощі сприйняття (на зразок *склянки, сажні*) компенсуються контекстом. Отже, коли в цільовій мові існує усталена норма відтворення реалій, обидва переклади закономірно сходяться на ідентичних формах у процесі форенізації.

В ході аналізу, було також зафіксовано приклади, де обидва переклади застосовують *стратегію форенізації*, але користуються *подібними* (не цілком ідентичними) *мовними засобами*. Варіативність зумовлена насамперед: (1) розходженнями у транскрипційних нормах та орфоєпії власних назв («Ліллібулеро/Ліллібуллеро», «Абрагам/Ейбрегем»); (2) лексичними дублетами в українській («пухирі/пузирі», «знялися з якоря/підняли якір»); (3) мікро-стилістичними виборами в межах відтворення морської реалії (доданий архаїзм «припалені» про «шлюпки»). Попри форму, реалії, терміни й етноніми зберігають чужомовний колорит та семантику оригіналу.

У прикладі (22) бачимо збереження чужомовного колориту, хоча варіює транскодований відповідник:

(22) *whistling “Lillibullero”* – «Ліллібулеро» (1974), «Ліллібуллеро» (2018).

У двох випадках маємо форенізацію: різниця лише у передачі голосного, але стратегія незмінна.

Наступний приклад демонструє розходження у відтворенні англійського імені через різні фонетичні стандарти:

(23) *Abraham Gray* – «Абрагам Грей» (1974), «Ейбрегем Грей» (2018).

Обоє перекладачів використали форенізацію, зокрема транскодування, але обрали різні орфоєпічні моделі.

У прикладі (24) варіація спостерігається в українських дублетах «пухирі/пузирі»:

(24) *the pitch was bubbling in the seams* – «смола виступила пухирями» (1974), «смола повиступала пузирями» (2018).

Це знову форенізація, адже реалія передана без заміन, різниться лише лексична форма.

У прикладі (25) обидва переклади зберігають морську реалію, проте один варіант стилістично підсилює її архаїзмом:

(25) *gigs made fast* – «*дві шлюпки*» (1974), «*дві припалені шлюпки*» (2018).

Спостерігаємо подібну форенізацію: у 2018 додано архаїзм «*припалені*», що надає історичного відтінку.

У прикладі (26) етноніми збережені, але відрізняються варіанти позначення індіанців:

(26) *Negroes and Mexican Indians and halfbloods* – «*негри, мексиканські індійці і метиси*» (1974), «*негри, мексиканські індіанці й метиси*» (2018).

Тут також форенізація, різниця виявляється лише у дублетах «*індійці/індіанці*».

У прикладі (27) маємо розбіжність у дієслівних схемах при збереженні тієї ж морської реалії:

(27) *we weighed anchor* – «*знялися з якоря*» (1974), «*підняли якір*» (2018).

Обидва варіанти репрезентують форенізацію, відмінність полягає лише у синтаксичному малюнку.

У прикладі (28) обидва переклади відтворюють той самий морський термін:

(28) *from the forecastle* – «*на баку*» (1974), «*на баці*» (2018).

Це приклад ідентичної/подібної форенізації, коли термін майже не зазнає варіативності.

Таким чином, група прикладів (22)–(28) підтверджує: обидва переклади зберігають чужомовний колорит шляхом застосування стратегії форенізації, але розходяться у транскодованих варіантах, виборі українських дублетів чи мікро-стилістичних засобах.

У групі прикладів, де зафіксовано стратегію форенізації, із використанням не ідентичних, а подібних мовних засобів, виявлено що стратегія незмінна, а поверхнева форма гнучка. У перекладі 2018 року обрані мовні засоби частіше узгоджуються з сучасними фонетико-орфографічними стандартами («*індіанці*», «*Ейбрегем*»), інколи підсилюють історичний морський тон через архаїчні деталі («*припалені шлюпки*»). Переклад 1974 р., натомість, спирається на норму свого часу. У всіх фрагментах функція форенізації

збережена: перекладачі стабільно відтворюють морський та колоніальний контекст, а відмінності залишаються мінімальними для змісту.

Таким чином, у процесі аналізу множинних перекладів роману *Treasure Island* було зафіксовано дві основні стратегії – доместикація та форенізація, кожна з яких має підтипи: використання ідентичних мовних засобів та подібних мовних засобів. Ідентичні та подібні перекладацькі рішення загалом складають 85% від усіх проаналізованих фрагментів. Із цього числа обидві стратегії мають приблизно однаковий розподіл по кількості: приблизно 50% ідентичних і приблизно 50% подібних випадків (рис. 3.1).

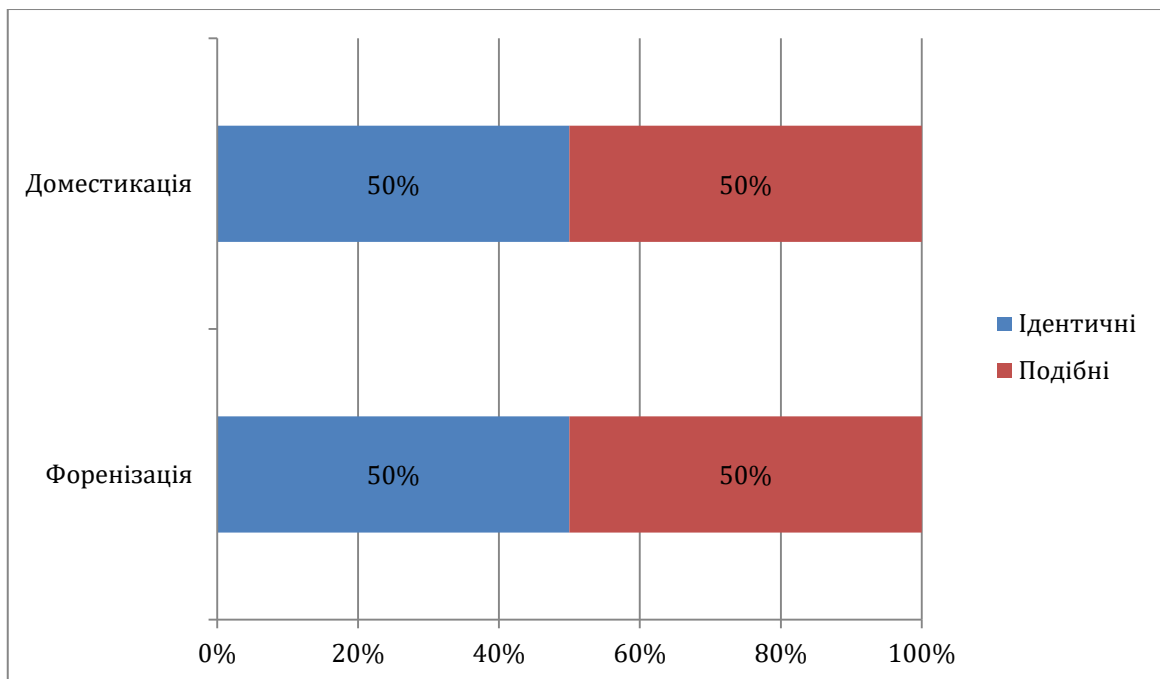

Рис. 3.1. Співвідношення ідентичних і подібних рішень у реалізації стратегій доместикації та форенізації

Отримані результати демонструють, що перекладачі однаковою мірою послуговуються як ідентичними, так і подібними рішеннями в межах доместикації та форенізації.

В ході порівняльного і контекстуального аналізу одиниць із культурно-історичним навантаженням ми виокремили приклади, у яких два українські переклади демонструють *різні стратегії* саме за віссю “доместикація ↔ форенізація”.

У прикладі (29) спостерігаємо різницю у відтворенні титулу героя:

(29) *Dr. Livesey* – «лікар Лайвсі» (1974), «доктор Лівсі» (2018).

У першому випадку бачимо доместикацію, адже «лікар» – природна форма для українського мовного узусу. У другому варіанті застосовано форенізацію, бо «доктор» калькує англійську етикетну формулу.

У прикладі (30) маємо протилежне зміщення:

(30) *the handspike* – «гандшпуг» (1974), «палиця» (2018).

Тут переклад 1974 р. демонструє форенізацію, оскільки перекладач зберігає вузький морський термін, у перекладі 2018 р. наявна доместикація, бо реалія узагальнена до звичного «палиця», тобто використана генералізація.

(31) *sir* – «сер» (1974), «добродію» (2018).

У перекладі 1974 р. реалізована форенізація, збережено британський титул, у перекладі 2018 р. застосована доместикація, бо «добродію» – традиційний український етикетний еквівалент.

Аналіз показує, що розходження між перекладами 1974 і 2018 рр. системно коливаються між “наближенням до свого” і “збереженням чужого”. У перекладі 1974 частіше з’являються доместиковані рішення, тоді як переклад 2018 помітно тяготіє до форенізації (термінологічна точність, буквальніші формули, збереження іноземних етикетних та морських кліше). Саме ці зрушення й творять відмінні перекладацькі профілі: перший читабельний, стилістично освоєний; другий – “морськіший” і ближчий до оригінальної моделі світу твору.

3.2. Множинність реалізацій стратегій модернізації та архаїзації

Спираючись на принципи добору й аналізу матеріалу, було виокремлено приклади модернізації з ідентичними мовними засобами у двох українських перекладах. Операціоналізація ознаки «модернізація» тут розуміється як цілеспрямований вибір сучасної, нейтральної української норми (лексики, фразеології та синтаксису) без архаїчних маркерів і без стилізації «під

давнину». Операціоналізація ознаки «ідентичні мовні засоби» означає збіг українських формулювань у перекладах 1974 і 2018 рр. на рівні лексеми/сталого сполуки та граматичної моделі (допускаються лише тривіальні орфографічні відмінності). Задля коректності класифікації кожен приклад звірено у контексті щонайменше одного висловлення, аби підтвердити однакову прагматику вислову (напр., команди, оцінки, ідіоми).

Розглянемо реалізації в *обох перекладах стратегії модернізації* із використанням *ідентичних або подібних мовних засобів*. Представлені позиції репрезентують типові для модернізації випадки: усталені сучасні відповідники англійських ідіом («*навіть не ворухнувся*», «*поєдинок очима*»), нейтральні професійні номінації («*садівник*»), прозорі командні формули («*Тихше, там, на нижній палубі!*»).

У прикладі (32) перекладачі однаково відтворюють вислів:

(32) *never so much as moved* – «*навіть не ворухнувся*» (1974), «*навіть не ворухнувся*» (2018).

Це приклад модернізації, оскільки застосовано природну сучасну конструкцію без архаїчних елементів.

У прикладі (33) бачимо ідентичне використання сучасного фразеологізму:

(33) *a battle of looks* – «*поєдинок очима*» (1974), «*поєдинок очима*» (2018).

Обидва переклади послуговуються точним і звичним фразеологізмом української мови, що відповідає стратегії модернізації.

У прикладі (34) синтаксика й вибір дієслова збігаються:

(34) *you might say he roared* – «*здавалося – він гарчить*» (1974), «*здавалося – він гарчить*» (2018).

Коротка, сучасна конструкція підтверджує стратегію модернізації.

У прикладі (35) спільною є сучасна експресивна лексика:

(35) *a very dirty scoundrel* – «*один з найбрудніших мерзотників*» (1974), «*один з найбрудніших мерзотників*» (2018).

Лексема «мерзотник» – експресивна, але сучасна, тож обидва переклади демонструють модернізацію.

Подані приклади демонструють стійку конвергенцію перекладацьких рішень у двох виданнях: у зонах загальновживаної лексики, фразеологізмів та командних формул обидва перекладачі послідовно обирають сучасну норму, що забезпечує читабельність і однозначність інтерпретації без стилістичного «застарювання» тексту. Ідентичність мовних засобів свідчить, що саме тут модернізація є домінантною стратегією обох перекладів і не потребує компенсаторних пояснень чи архаїчної стилізації. Водночас такі збіги окреслюють «фон» для подальших зіставлень (подібні / відмінні засоби; архаїзація) адже вони показують, де переклади розходяться й як баланс модернізації/архаїзації впливає на історико-культурний колорит твору.

Надалі наведено приклади реалізації в *обох перекладах стратегії модернізації* за умови застосування *подібних мовних засобів*: перекладацькі рішення спрямовані на сучасну українську норму, але реалізовані близькими, не тотожними лексико-синтаксичними засобами (варіювання дієслів, колоквіальності, ступеня лаконічності тощо).

У прикладі (36) спостерігаємо різницю у відтворенні лайки:

(36) *with another oath* – «знову вилаявшись» (1974), «ще раз лайнувшись» (2018).

Обидва варіанти є розмовними, однак переклад 2018 р. звучить грубіше й сучасніше. Це приклад модернізації з невеликим стилістичним зсувом.

У прикладі (37) передано однаковий зміст із різними лексичними акцентами:

(37) *the world will soon be quit of* – «світ незабаром звільниться» (1974), «світ незабаром позбудеться» (2018).

У першому випадку вжито нейтральне «звільниться», у другому – динамічніше «позбудеться». Це приклад модернізації у двох схожих формах.

У прикладі (38) показано різний вибір сполучників:

(38) *I'm not a doctor only; I'm a magistrate* – «Я не тільки лікар, я суддя» (1974), «Я не лише лікар, а й суддя» (2018).

Обидві конструкції сучасні, однак варіант 2018 р. ближчий до сучасного нормативного стандарту. Це теж модернізація, але з відтінком більшої мовної правильності.

Таким чином, приклади демонструють, що стратегія модернізації реалізується не тільки через однакові відповідники, але й через варіативність лексичних і синтаксичних рішень. Усі приклади зберігають сучасний стиль, проте переклад 2018 р. частіше тяжіє до розмовності, стислості й нормативності, тоді як переклад 1974 р. подекуди має відтінок книжності чи архаїчності.

Розглянемо приклади реалізації в *обох перекладах стратегії архаїзації* за умови наявності *ідентичних мовних засобів* у двох українських перекладах. До вибірки включено культурно марковані одиниці – історичні міри (часу/довжини), морську термінологію епохи, історико-географічні назви, ритуально-міфологізовані реалії та архаїчні номінації (валюта), – тобто саме ті типи одиниць, для яких збереження історичного колориту (архаїзація) є базовою нормою перекладу. Порівняння здійснювалося методом контекстуального зіставлення з подальшим фіксуванням тотожності/подібності мовних засобів.

У прикладі (39) перекладачі однаково відтворюють морську фразу:

(39) *three bells* – «три склянки» (1974), «три склянки» (2018).

Це приклад архаїзації, адже збережено стару міру часу, уживану на кораблях.

У прикладі (40) обидва переклади подають історичну міру довжини:

(40) *two fathoms and a half of water* – «два з половиною сажні» (1974), «два з половиною сажні» (2018).

Стратегія архаїзації проявляється у свідомому збереженні терміна «сажні», без сучасних метричних замін.

У прикладі (59) бачимо сталу морську термінологію:

(41) *mate or skipper* – «штурман або шкіпер» (1974), «штурман або шкіпер» (2018).

В обох перекладах застосовано архаїзацію, адже ці слова відтворюють лексику епохи без модернізації.

У прикладі (42) йдеться про історико-географічний термін:

(42) *the Spanish Main* – «Іспанське море» (1974), «Іспанське море» (2018).

Це збереження сталої назви в дусі архаїзації.

У прикладі (43) передано топонім без осучаснення:

(43) *the Dry Tortugas* – «острови Тортугас» (1974), «острови Тортугас» (2018).

У двох версіях утримано архаїзацію, тобто топонім відтворено у традиційній формі.

У прикладі (44) збережено назву піратського ритуалу:

(44) *walking the plank* – «ходіння по дошці» (1974), «ходіння по дошці» (2018).

Переклад в обох випадках відтворює архаїзацію шляхом калькування, бо зберігає історичний колорит карального звичаю.

Останній приклад (45) стосується грошової одиниці:

(45) *“Pieces of eight!”* – «Піастри! Піастри! Піастри!» (1974), «Піастри! Піастри! Піастри!» (2018).

Тут також маємо архаїзацію, адже відтворено історичну назву валюти без підміни сучасним еквівалентом.

Отже, приклади підтверджують, що в обох перекладах архаїзація зберігає історичний і культурний колорит тексту: морські міри, топоніми, піратські ритуали й назви валют залишаються незмінними, що створює атмосферу автентичності й епохальної достовірності.

Усі позиції демонструють консистентну архаїзацію з ідентичними засобами у перекладах 1974 та 2018 рр. Це свідчить про спільну перекладацьку установку зберігати історичний/морський інвентар без лексичної модернізації: «три склянки», «сажні», «штурман/шкіпер», «Іспанське море», «Тортугас», «скриня мерця», «ходіння по дошці», «піастри». Поза власне лексемою можливі відмінності в паратексті (наприклад, наявність/відсутність виноска), проте вони

не змінюють факту ідентичної архаїчної передачі самих одиниць. Методологічно це підтверджує висновок розділу 2: у сегменті історично навантажених реалій обидва переклади тяжіють до максимальної збереженості колориту епохи, що вирівнює їхні стратегії й мінімізує розбіжності на рівні мовних форм.

Слід зазначити, що вигук *“Pieces of eight!”* («*Піастри!*») може бути віднесений водночас до двох стратегій: форенізації (збереження іншокультурного референта й історичної назви валюти) й архаїзації (актуалізація історизму «піастр» як лексеми епохи). Ми кваліфікуємо «піастри» як історичну валютну назву (архаїзація). Це не суперечить попередній фіксації її як прикладу форенізації: ідеться про перетин двох стратегій, де вибір ракурсу залежить від дослідницького фокуса (історизм лексеми vs. збереження чужомовної реалії).

Далі, розглянемо приклади реалізації в **обох перекладах стратегії архаїзації** за використання **подібних мовних засобів**. В обох перекладах спостерігаємо спільну настанову зберігати історично зумовлену лексику та морські реалії епохи, а варіативність проявляється на рівні мікровибору: фонетико-графічної норми («*Ліллібулеро/Ліллібуллєро*»), атрибутивів («*морський/моряцький*»), синонімії фразеологізмів («*знялися з якоря/підняли якір*») та стилістичної лексеми («*пухирі/пузирі*»), а також у паратексті (мінімальна експлікація 2018 р.: «*кабестан (суднова лебідка)*»). Структурно вибірка охоплює: морську термінологію та корабельні реалії – (71,4%); ономастичну/культурну назву пісні (14,3%); історично марковані етнімі (14,3%). Окремо зауважуємо, що збереження архаїчного етніма «негри» виконує функцію історичної стилізації; у сучасній нормі така лексема потребує редакторських застережень або коментаря.

У прикладі (46) перекладачі відтворюють назву старовинної пісні:

(46) *whistling “Lillibullero”* – «*Ліллібулеро*» (1974), «*Ліллібуллєро*» (2018).

Історичний культурний маркер збережено в обох перекладах, але різниться спосіб передавання подвоєних приголосних. Це приклад архаїзації, де відмінність полягає лише у графічній передачі.

У прикладі (47) обидва варіанти містять морську реалію:

(47) *capstan bars* – «*рипучі важелі кабестана*» (1974), «*кабестан (суднова лебідка)*» (2018).

Спільним є ядро «кабестан», проте у перекладі 1974 р. додано епітет «рипучі важелі», а у 2018 р. – уточнююче пояснення «суднова лебідка». Це свідчить про архаїзацію, яка виявляється через різні допоміжні пояснення.

У прикладі (48) назва предмета збережена:

(48) *sailor's clasp-knife* – «*морський складаний ніж*» (1974), «*моряцький складаний ніж*» (2018).

У двох перекладах використано архаїзацію, оскільки реалія не осучаснюється. Варіює лише атрибут: нейтральне «морський» проти колоритнішого «моряцький».

Матеріал аналізу демонструє єдину стратегію архаїзації у двох перекладах із м'якою стилістичною варіативністю: переклад 2018 р. частіше вдається до легкого осучаснення норми (транслітераційна точність, природніші синоніми) та точкової експлікації, тоді як переклад 1974 р. тримається стриманішої, «словникової» форми без пояснень. Домінування морського лексику ($\approx 71\%$) підтверджує цілеспрямоване відтворення епохи й професійного колориту; відмінності типу «морський/моряцький», «знялися/підняли якір» не змінюють історичної оптики, але налаштовують тональність вислову під очікування цільової аудиторії. Загалом, архаїзація реалізована узгоджено в обох версіях: відтворено часову дистанцію тексту, при цьому збережено читабельність і прагматичну зрозумілість для сучасного читача.

На осі «модернізація ↔ архаїзація» бачимо пружне чергування: там, де важлива динамічна читабельність, обидва переклади сходяться на модернізації (ідентично або подібно); натомість у зонах морської термінології та історичних

реалій обидві версії зберігають архаїчні маркери – інколи абсолютно однаково, інколи з точковими варіаціями (передача звуку, додаткові пояснення, синоніміка). Це і є прояв множинності реалізацій стратегій у межах одного тексту.

Аналіз матеріалу показує, що стратегічні вибори перекладачів розподілилися доволі рівномірно між двома полюсами – модернізацією та архаїзацією. Кожна зі стратегій представлена як у формі ідентичних, так і подібних мовних засобів (рис. 3.2).

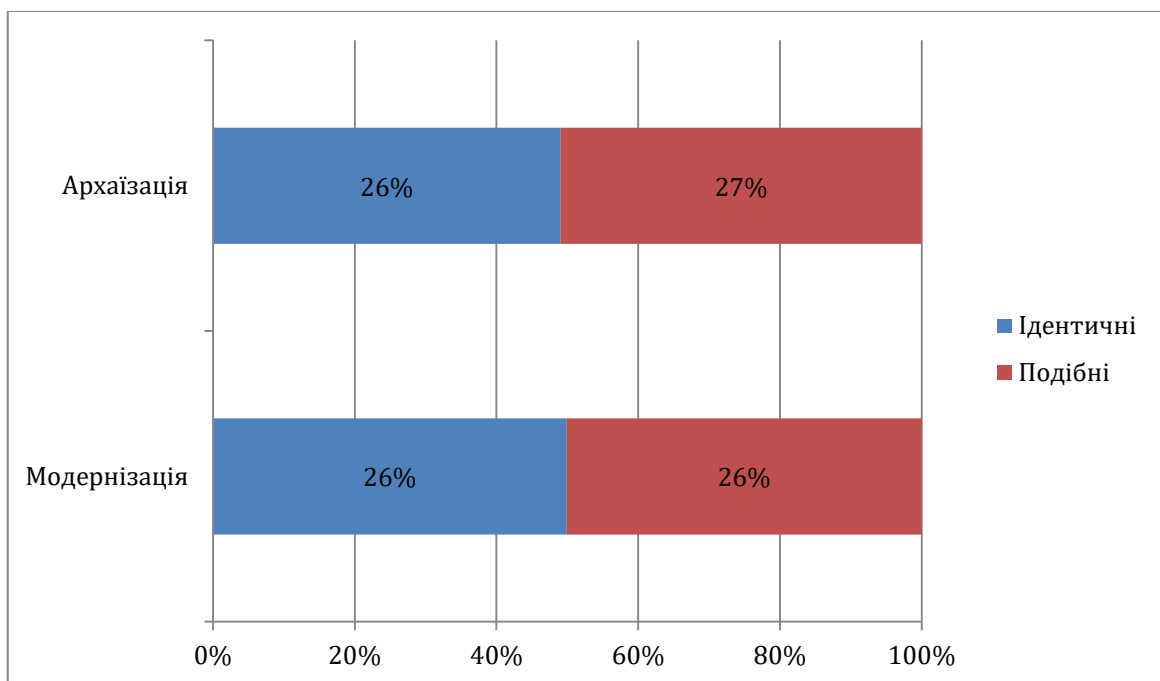

Рис. 3.2. Співвідношення ідентичних і подібних рішень у реалізації стратегій модернізації та арханізації

Модернізація та архаїзація у перекладах виявляються майже рівноважними: сумарно 52% проти 48%. Модернізація забезпечує природність, динамічність і сучасну норму. Архаїзація фіксує історико-культурний шар, особливо у морській термінології та історичних реаліях.

Таким чином, у перекладах формується подвійна оптика: текст читається легко для сучасного реципієнта, водночас не втрачаючи колориту епохи.

Розглянемо випадки принципово *відмінних стратегій*: коли один переклад уживає архаїзацію, а другий – модернізацію (і навпаки). До вибірки включено лише ті фрагменти, де різниця прямо зачіпає часовий/нормативний рівень мовної форми (лексеми, фразеологізми, граматичні маркери типу од/від, історичні назви предметів), а не, скажімо, лише ступінь експресії чи міру буквальності. Відмінні стратегії склали 15% нашої вибірки.

(49) *inn* – «корчма» (1974), «заїзд» (2018).

Переклад 1974 р. застосовує архаїзацію, адже «корчма» має історичний відтінок. Натомість переклад 2018 р. подає нейтральне сучасне «заїзд», що є модернізацією.

(50) *parlour* – «загальна кімната» (1974), «світлиця» (2018).

Тут відбувається зворотна ситуація: переклад 1974 р. вибирає сучасне «загальна кімната» (модернізація), тоді як переклад 2018 р. архаїзує через стилізоване «світлиця».

(51) *a brace of pistols ready primed* – «пістолети» (1974), «набиті пістолі» (2018).

Переклад 1974 р. модернізує, уникаючи архаїчної форми, натомість переклад 2018 р. відтворює історичний колорит («пістолі»), тобто застосовує архаїзацію.

(52) *oxen and wain-ropes would not bring me back* – «мене вже й калачем не заманиш» (1974), «...ні волами, ні арканом не заманиш» (2018).

Переклад 1974 р. замінює оригінал сучасною ідіомою (модернізація). У 2018 р. зберігається буквальніший, старосвітський образ із «волами» та «арканом» (архаїзація).

(53) *gigs made fast* – «дві шлюпки» (1974), «дві припалені шлюпки» (2018).

Переклад 1974 р. лишає нейтральну форму (відносна модернізація), тоді як переклад 2018 р. архаїзує завдяки прикметнику «припалені».

(54) *privileged and friendly dependent* – «...дружелюбний слуга» (1974), «...відданий служник» (2018).

Переклад 1974 р. модернізує, використовуючи нейтральне «слуга», а 2018 р. вдається до архаїчного «служник», підсилюючи стилізацію.

Таким чином, приклади демонструють динаміку перехресних стратегій: іноді старший переклад (1974) модернізує текст, тоді як новіший (2018) навпаки архаїзує, і навпаки. Це свідчить про гнучку взаємодію двох стратегій, де перекладачі балансували між точністю історичного колориту та зрозумілістю для сучасного читача.

У відібраних прикладах простежується баланс двосторонніх зрушень. Це підтверджує, що обидві редакції свідомо міксують реєстр, але з різною тактикою: 1974 частіше утримує архаїчні маркери норми («од», «небо», точні історичні терміни типу «гандшпуг»), переклад 2018 охочіше осучаснює ці маркери («від», «Бог», узагальнення назв), зате додає локальні архаїзми для стилізації («світлиця», «пістолі», «припалені», «служник»).

Методологічно, це контекстуально зумовлені рішення: архаїзація активується там, де потрібен «ефект епохи», модернізація – де критично важлива читабельність і природність сучасної української норми. Така «пульсація» реєстру забезпечує і історичний колорит, і плавність сприйняття тексту для теперішньої аудиторії.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз множинних реалізацій перекладацьких стратегій у двох українських версіях роману *Treasure Island* (1974 та 2018 pp.) засвідчив широкий спектр підходів до відтворення культурно та/або історично маркованих одиниць. Корпус дослідження охоплює 381 одиницю. Це дозволило простежити закономірності й відмінності стратегічних рішень перекладачів.

Реалізацію однакових стратегій зафіксовано в абсолютній більшості досліджених фрагментів, це стосується як стратегій доместикації і форенізації та модернізації і архаїзації.

Доместикація та форенізація розподілилися збалансовано: обидві стратегії виявили поєднання ідентичних (50%) та подібних (50%) рішень. Доместикація стабільно реалізовувалася через розмовні формули, усталені ідіоми та нейтральні синоніми, тоді як форенізація застосовувалася для відтворення морських термінів, історичні мір та топонімів, спираючись на усталені українські традиції їх відтворення.

Модернізація та архаїзація також виявилися майже рівноважними: модернізація – 52%, архаїзація – 48%. Модернізація забезпечує легкість читання та природність сучасної української норми, тоді як архаїзація зберігає історико-культурний шар і стилізує текст під епоху, особливо в сегменті морської та побутової термінології.

У низці прикладів простежуються відмінні стратегії між перекладами: один тяжіє до модернізації, інший – до архаїзації чи, відповідно, до доместикації або форенізації. Такі випадки демонструють різні перекладацькі профілі:

- видання 1974 р. частіше пропонує доместиковані та архаїзовані рішення, роблячи текст більш освоєним і стилістично забарвленим;

- видання 2018 р. частіше обирає форенізовані та модернізовані варіанти, зберігаючи точність, але водночас додаючи точкові архаїзми задля стилізації.

Таким чином, переклади формують подвійну оптику: текст залишається доступним сучасному читачеві завдяки модернізації й доместикації, але водночас не втрачає історичного колориту та жанрової автентичності завдяки архаїзації й форенізації. Взаємодія цих стратегій демонструє пружну багатоваріантність перекладацьких рішень, яка забезпечує баланс між функціональною адекватністю, стилістичною виразністю та культурною автентичністю.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У сучасному перекладознавстві приділяється значна увага множинності відтворення оригінальних художніх текстів, а також вивченню застосування перекладацьких стратегій. Керуючись цими міркуваннями, у нашій дипломній роботі магістра було здійснено аналіз множинності перекладацьких стратегій українських перекладів роману Р. Л. Стівенсона «Острів скарбів»

Вибір тексту оригіналу визначений як значною популярністю першотвору, який перекладено багатьма мовами світу, так і наявністю кількох українських версій, що дає можливість простежити різноманіття підходів, використаних перекладачами, та виявити характерні тенденції у відтворенні культурно та / або історично маркованих елементів і стилістичних особливостей твору.

У дослідженні було розглянуто художній переклад як одну з найскладніших форм міжкультурної комунікації та проаналізовано основні підходи до визначення й класифікації перекладацьких стратегій. Встановлено, що переклад художнього тексту з англійської на українську не зводиться до прямого відтворення змісту, а потребує урахування культурних, історичних і прагматичних чинників. Саме цим пояснюється його складність і водночас унікальність. Сучасна перекладознавча думка дедалі більше наголошує на необхідності культурного трансферу, що передбачає «видимість» перекладача та певний ступінь творчого переписування оригіналу.

Множинність перекладів розглядається як природний наслідок інтерпретаційного характеру перекладацької діяльності. Вона демонструє не лише мовні відмінності, а й відображає культурні, історичні та ідеологічні контексти, у межах яких створюються нові версії. Кожен переклад стає своєрідною інтерпретацією, зумовленою добою, ціннісними орієнтирами та очікуваннями цільової аудиторії. Завдяки цьому відкривається можливість простежити еволюцію підходів до відтворення змісту й стилю та виявити зміни у сприйнятті літератури.

Перекладацька стратегія визначається як свідомий і послідовний план дій перекладача, спрямований на подолання мовних і культурних бар'єрів та досягнення комунікативної мети. Вона може охоплювати як увесь текст (наприклад, вибір між доместикацією та форенізацією), так і окремі фрагменти, де застосовуються конкретні лексичні чи стилістичні засоби. Розуміння стратегічної природи перекладу сприяє кращому збереженню як змістової, так і стилістичної структури першотвору.

Класифікація перекладацьких стратегій спирається на низку критеріїв: культурну орієнтацію (доместикація чи форенізація), часово-стилістичну спрямованість (архаїзація чи модернізація), ступінь збереження форми чи змісту, функціональне призначення тощо. У практиці вони рідко застосовуються у «чистому» вигляді – перекладачі комбінують різні підходи, щоб досягти рівноваги між зрозумілістю для читача й автентичністю тексту. Класифікації виконують не лише теоретичну функцію, а й виступають дієвим інструментом аналізу перекладених творів.

Аналіз показав, що доместикація та форенізація залишаються провідними стратегіями, тоді як архаїзація та модернізація набувають ваги у відтворенні стилістичних і часових нашарувань оригіналу. Особливу увагу привертає явище множинності перекладів, адже саме воно дозволяє виявити різноманіття інтерпретацій та простежити, як у різних версіях одного й того ж твору реалізуються різні перекладацькі підходи. Українська традиція перекладу «Острова скарбів» є показовою у цьому плані, оскільки її розвиток був зумовлений і суспільно-історичними обставинами, і творчими пошуками сучасних перекладачів.

У процесі дослідження було систематизовано матеріал, визначено одиниці аналізу, сформульовано принципи та обрано методи, які забезпечили наукову обґрунтованість і послідовність виконаної роботи. Робота реалізовувалася у три етапи: теоретичний, методологічний і практичний. На першому з них створено базу знань із проблематики художнього перекладу, явища множинності та класифікацій перекладацьких стратегій. Методи аналізу

й синтезу дали можливість систематизувати наукові джерела та виокремити ключові положення, що стали основою концептуальної рамки дослідження. Дескриптивний і дефінітивний підходи застосовано для уточнення поняттєвого апарату. Другий етап передбачав формування джерельної бази. За допомогою методу довільного вибору обрано матеріал: роман Р. Л. Стівенсона *Treasure Island* та його українські переклади 1974 і 2018 років. Це дало змогу порівняти тексти, створені у різних культурно-історичних контекстах, і забезпечило репрезентативність вибірки. Практичний етап був присвячений безпосередньому аналізу текстів і визначенню одиниць дослідження. Для ілюстративної бази відібрано фрагменти, що відображають ключові мовні явища, релевантні меті роботи. Аналізу підлягали культурно марковані одиниці: реалії, власні назви, архаїзми та історизми, які визначалися методом суцільного добору. Для них застосовано контекстуальний аналіз, що дозволив розглядати мовні елементи у межах висловлювання й точніше відтворювати прагматичний зміст.

Основним методом у практичній частині став порівняльний аналіз, завдяки якому було зіставлено оригінальний текст із перекладами, а також порівняно переклади між собою. Це дало можливість виокремити два типи перекладацьких рішень: подібні – схожість стратегій і трансформацій; відмінні – використання різних підходів, що призвело до створення відмінних мовних варіантів. Додатково застосовано кількісний метод для підрахунку частотності стратегій і способів перекладу, а також графічну візуалізацію для наочного відображення результатів. Сукупність використаних методів і послідовність етапів забезпечили комплексний аналіз матеріалу, дозволили сформулювати цілісне уявлення про реалізацію перекладацьких стратегій у двох українських версіях роману *Treasure Island* та визначити закономірності відтворення культурно маркованих елементів. Отримані результати створюють підґрунтя для подальших досліджень у сфері порівняльного аналізу множинних перекладів.

Аналіз українських перекладів роману *Treasure Island* 1974 та 2018 років показав значну варіативність підходів до відтворення культурно маркованих одиниць. У дослідницький корпус увійшло 381 одиниць, що дало змогу простежити закономірності та розбіжності у виборі перекладацьких стратегій.

Стратегії доместикації та форенізації виявилися доволі збалансованими: приблизно половина рішень була ідентичною, а половина – подібною за характером. Доместикація найчастіше реалізовувалася через використання розмовних формул, усталених ідіом і нейтральних синонімів. Форенізація ж зберігала морську термінологію, історичні міри та топоніми, спираючись на традиції української перекладацької школи.

Модернізація та архаїзація також виявили відносну рівновагу (52% і 48% відповідно). Перша робила текст легшим для сприйняття сучасним читачем, тоді як друга допомагала відтворити історико-культурний колорит і стилізувати лексику під епоху, особливо у сфері морської та побутової термінології.

В окремих випадках між перекладами простежуються різні стратегічні акценти: одна версія тяжіє до модернізації, інша – до архаїзації чи, відповідно, до доместикації або форенізації. Це дозволяє виокремити їхні індивідуальні профілі: видання 1974 року частіше вдається до доместикації й архаїзації, створюючи більш освоєний і стилістично виразний текст; видання 2018 року надає перевагу форенізації й модернізації, роблячи переклад точним, але водночас збагаченим точковими архаїчними елементами для стилізації.

У результаті обидва переклади формують своєрідну «подвійну оптику»: з одного боку, текст стає доступним і зрозумілим для сучасного читача, а з іншого – зберігає автентичність та історичний колорит. Взаємодія стратегій забезпечує багатоваріантність перекладацьких рішень і створює баланс між функціональною адекватністю, стилістичною виразністю та культурною достовірністю твору.

Перспективою дослідження є аналогічний аналіз множинних перекладацьких стратегій на матеріалі інших першотворів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т. С. Стратегії архайзації та модернізації у перекладі художніх текстів XVI–XVII століть. *East European Journal of Psycholinguistics*. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University, 2016. Т. 3 (2). С. 7–21.
2. Андрієнко Т. Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську) : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 340 с.
3. Березін О. А., Черноватий Л. М. Співвідношення різноструктурних термінів в англomовних текстах у сфері перекладознавства. *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства* : збірник студентських статей. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна; НТМТ, 2021. Вип. 21. С. 23–30.
4. Бойко Я. В. Когнітивний стиль перекладача: «модернізація» vs. «історизація» часово віддаленого першотвору (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій У. Шекспіра). *Міжнародний філологічний часопис*. Київ, 2021. Т. 12 (3). С. 50–56. <https://doi.org/10.31548/philolog2021.03.050>.
5. Бойко Я. В. Когнітивно-дискурсивна модель діяхронної множинності перекладів часово віддаленого першотвору (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій В. Шекспіра XIX–XXI століть): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Харків, 2023. 38 с.
6. Ботвин Т., Пилипець О., Григошкіна Я. Лінгвістичні стратегії в перекладі художньої літератури: теоретичний аспект. *Вісник науки та освіти*. Київ, 2023. № 7(13). С. 85–101. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/5704> (дата звернення: 19.07.2025).
7. Бурбела В. А. Корецький Юрій Володимирович. *Енциклопедія сучасної України*. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-3585> (дата звернення: 23.08.2025).
8. Громовенко В. В., Одінцова О. О., Сологуб Л. В. Сучасні стратегії перекладу англomовного юридичного дискурсу. *Академічні студії. Серія*

«Гуманітарні науки». Луцьк, 2022. № 1. С. 140–146.
<https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.21>.

9. Ель Тахраві Б. Б., Манакін В. М. Особливості перекладу реалій. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9650/9579> (дата звернення: 26.08.20245).

10. Задорожна А. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Вип. 27(2). С. 57–61. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203522>.

11. Зданюк Т. В. Художній переклад у контексті міжкультурної комунікації. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи*: зб. статей V Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 19–20 листопада 2020 р.). Полтава, 2020. С. 160–164. URL: <https://surl.li/okbkyyo> (дата звернення: 18.07.2025).

12. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). URL: <https://japv.donnu.edu.ua/article/view/6221/6250> (дата звернення: 26.08.2025).

13. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Karpen4.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).

14. Ласінська Т. А. Загальні принципи перекладу архаїчної лексики. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2017. Vol. V(35), Issue 125. С. 36–39.

15. Ліхтей Т. В. Максим Рильський як перекладач та популяризатор словацької поезії. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 26, т. 1. С. 206–211. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/26/part_1/26-1_2022.pdf (дата звернення: 18.07.2025).

16. Лутай Н. В., Бесараб Т. П. Переклад як інструмент міжкультурної комунікації. *Мова та мовлення: фундаментальні парадигми розвитку* = *Language and Speech: Fundamental Paradigms of Development*: колект. монографія. Кам'янець-Подільський : Рута, 2021. С. 220–231. https://document.kdu.edu.ua/monogr/2021_103.pdf (дата звернення: 18.07.2025).

17. Лютянська Н. І. Використання стратегії доместикації в перекладі художнього фільму “Peter Rabbit”. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 28. Ч. 2. С. 149–154. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/28/part_2/28.pdf (дата звернення: 20.07.2025).

18. Ляшенко Т. Когнітивно-комунікативний вимір відтворення культурної інформації в художньому перекладі. *Філологічні трактати* : науковий журнал. Суми, 2020. Т. 12, № 2. С. 46–57.

19. Рябчук О. В., Разумна К. А., Сіваєва О. С. Перекладацькі стратегії як засоби маніпуляції свідомістю. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2021. Вип. 18. С. 220–224. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/18/42.pdf> (дата звернення: 21.07.2025).

20. Свистунова А. Є., Кабірі М. Х. Граматичні трансформації в перекладі англомовних творів художньої літератури постмодернізму (на матеріалі роману Ч. Паланіка «Бійцівський клуб»). *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства* : збірник студентських статей. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна; НТМТ, 2021. Вип. 21. С. 154–159.

21. Словник української мови. URL: <https://slovnyk.me/> (дата звернення: 15.09.2025).

22. Стівенсон Р. Л. Острів Скарбів : роман / пер. з англ. Ю. Корецький. Київ : Молодь, 1974. 194 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Stivenson/Ostriv_skarbiv.pdf? (дата звернення: 19.07.2025).

23. Стівенсон Р. Л. Острів скарбів : роман / пер. з англ. Ю. Корецький ; іл. Р. Сахалтуєва ; ред. Р. Подоляк. Вінниця, 2018. 173 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Stivenson/Ostriv_skarbiv_vyd_2018.pdf (дата звернення: 19.07.2025).

24. Стріха М. В. Український переклад і перекладачі: між літературою і націєтворенням : монографія. Київ : Дух і Літера, 2020. 520 с.

25. Ткачівська М. Р. Особливості перекладу історично маркованої лексики в романі Ю. Андруховича «Коханці юстиції». *Закарпатські філологічні*

студії. Ужгород, 2022. № 25 (2). С. 130–136. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.24>.

26. Ткачівська М. Р., Щерба Р. М. Переклад крізь призму міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2022. № 57. С. 202–207. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.47>.

27. Тулупов О. В., Кіріченко Є. Є. Ненормативна лексика в англо-українському перекладі: творчість vs цензура. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. Вип. 96. С. 52–60.

28. Фролова І. Є., Углевата А. М. Функціональні характеристики виносков в художньому перекладі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2020. Вип. 92. С. 99–109. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2020-92-13> (дата звернення: 22.07.2025).

29. Фролова І., Лапіна О. Чинники ідеологічного впливу на переклад (на матеріалі українських перекладів роману Е. Гемінґвея «По кому подзвін» 1981 та 2018 рр.). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2021. № 94. С. 40–46. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2021-94-06>

30. Фролова І. Є. Цензура як вияв ідеологічного впливу в художньому перекладі. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2025. Вип. 40 (2). С. 140–145. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.40.2.24>.

31. Фролова І. Є., Котляров Д. М., Хуторна А. О. Особливості множинності українських перекладів РОМАНУ В.С. Моема «Театр». *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2023. Вип. 30. С. 235–239. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.43>.

32. Ходаковська О. О. Стратегії перекладу англomовного юридичного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2020. Т. 13, № 3. С. 61–65.

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/60127> (дата звернення: 21.07.2025).

33. Худолій А. О. Лінгвопрагматичні аспекти стратегій перекладу англомовних текстів. *Наукові записки НаУ «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 23(91). С. 37–42. URL: <http://journals.oa.edu.ua/Philology/article/download/4202/3850> (дата звернення: 20.07.2025).

34. Царенко І. О., Царенко О. О. Стратегії форе́нізації та домести́кації при перекладі міжнародної реклами та продуктів кіно- та телеіндустрії. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. Дніпро, 2020. №2(20). 334 с. URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/35.pdf> (дата звернення: 19.07.2025).

35. Akkaliyeva A., Abdykhanova B., Meirambekova L., Jambayeva Zh., Tussupbekova G. Translation as a Communication Strategy in Representing National Culture. *Social Inclusion*. 2021. Vol. 9, No 1. P. 5–13. <https://doi.org/10.17645/si.v9i1.3455>

36. An G. Domestication and Foreignisation in Translation Studies: A Bibliometric Analysis of WoS Core Journal Articles. *Journal of Intercultural Communication*. 2024. Vol. 24, No. 4. P. 13–22. <https://doi.org/10.36923/jicc.v24i4.933>

37. Andrienko T. Archaizing and Modernizing Strategies in Translation of the Texts in the 16–17th Centuries. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2016. Vol. 3, No. 2. P. 7–21. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2016.3.2.and>.

38. Bell R. T. Routledge encyclopedia of translation studies / ed. R. T. Bell, M. Baker. London ; New York : Routledge, 1998. 654 p.

39. CliffsNotes. *Robert Louis Stevenson Biography*. URL: <https://www.cliffsnotes.com/literature/t/treasure-island/robert-louis-stevenson-biography> (дата звернення: 18.07.2025).

40. Jones F., Turner A. Archaisation, Modernisation and Reference in the Translation of Older Texts. *Across Languages and Cultures*. 2004. Vol. 5, No. 2. P. 159–185. URL: <https://surl.lu/qretia> (Last accessed: 18.07.2025).

41. Kavalir M., Chudoba G. Indirect literary translation and intercultural communication: crossing borders in the *Neighbours with a Go-Between* project. *Language and Intercultural Communication*. 2020. Vol. 20, No 6. P. 546–560. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1275506> (Last accessed: 21.07.2025).

42. Köksal O., Yürük N. The Role of the Translator in Intercultural Communication. *International Journal of Curriculum and Instruction*. 2020. Vol. 12, No 1. P. 327–338. <https://ijci.net/index.php/IJCI/article/view/375> (Last accessed: 20.07.2025).

43. Masanovets V. Domestication strategy in rendering lexical and phraseological units in American university discourse: Stylistic aspects. *SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 105. Art. 01007. P. 1–7. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110501007>.

44. Matricciani E. Domestication of Source Text in Literary Translation Prevails over Foreignization. *Analytics*. 2025. Vol. 4, No. 3. P. 17. <https://doi.org/10.3390/analytics4030017>.

45. Muxammadiyeva U. F. The Role of Translation in Intercultural Communication. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*. 2025. Vol. 44. P. 9–12. URL: <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/view/6161> (Last accessed: 23.07.2025).

46. Robert Louis Stevenson (1850–1894). *University of Edinburgh Alumni*. URL: <https://alumni.ed.ac.uk/robert-louis-stevenson> (Last accessed: 18.07.2025).

47. Stevenson R. L. *Treasure Island*. London ; New York : Cassell & Co., 1883. 196 p. URL: <https://onemorelibrary.com/index.php/ru/yazyki/anglijskij/book/english-literature-172/treasure-island-238> (Last accessed: 19.07.2025).

48. Tian M. Research on the Application of Domestication and Foreignization in Literary Translation. *International Journal of Education and Humanities*. 2023. Vol. 9(1). P. 87–92. <https://doi.org/10.54097/ijeh.v9i1.9364>.

49. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London ; New York : Routledge, 1995. 319 p.

50. Yonamine M. Domestication and foreignization in interlingual subtitling: A systematic review of contemporary research. *Translation & Interpreting*. 2022. Vol. 14(1). P. 198–214. <http://dx.doi.org/10.12807/ti.114201.2022.a11>.

51. Yousof A. M. M. Domestication versus Foreignization in the Translations of Shakespearean Sonnet “Shall I Compare Thee to a Summer’s Day?” into Arabic. *Bulletin of the Faculty of Arts, Cairo Univ*. 2020. Vol. 57(2). P. 75. URL: https://bfa.journals.ekb.eg/article_185728.html (Last accessed: 18.07.2025).

52. Zhuo Y. Translation strategies of domestication and foreignization used in network catchwords. *Advances in Educational Technology and Psychology*. 2022. Vol. 6(4). P. 59–63. URL: <https://clausiuspress.com/article/3283.html> (Last accessed: 19.07.2025).

SUMMARY

This master's thesis is devoted to the study of the multiplicity of translation strategies in two Ukrainian translations (1974 and 2018) of Robert Louis Stevenson's novel *Treasure Island*.

The relevance of the research lies in the growing interest of modern translation studies in the phenomenon of translation multiplicity – the coexistence of several versions of one literary text reflecting different historical, cultural, and ideological contexts – as well as in the need for a systematic analysis of translation strategies such as domestication, foreignization, modernization, and archaization in Ukrainian literary translation.

The object of the research is presented by culturally and / or historically marked language units in the original text of *Treasure Island* and in its Ukrainian translations.

The subject of the research is the strategies applied to render these units in Ukrainian.

The aim of the thesis is to identify, describe, and compare the translation strategies used by the translators of the two Ukrainian versions of the novel, taking into account the cultural and temporal context of each.

The methodological framework of the research combines analytical, descriptive, and comparative methods, also including contextual and quantitative analysis and others. A total of 393 units were analyzed in the aspects of translation strategies, translation methods, and the language means employed.

The study results have proved that domestication and foreignization are the dominant strategies, often complementing each other to achieve balance between comprehensibility and authenticity. Domestication and foreignization have demonstrated roughly the same ratio in the translations under study. Modernization and archaization have also demonstrated relative equilibrium: the former facilitates perception for modern readers, while the latter preserves the historical and stylistic colouring of the source text.

The research has demonstrated that in both Ukrainian translations under study similar and different strategies are realized. Similar strategic translation decisions significantly dominate over different strategic translation decisions in the realizations of both domestication / foreignization and modernization / archaization strategies. Similar translation decisions demonstrate the general tendencies of rendering certain English language units into Ukrainian, while different translation decisions illustrate the phenomenon of plurality in the aspect of employing domestication / foreignization, modernization / archaization.

Similar translation decisions presuppose the use of identical or resembling language means, in the first case employing the same translation method or translation transformation, and in the second case using either the same or different translation method or translation transformation.

Identical and similar language means are used in roughly the same proportions in the translation fragments demonstrating the use of the same strategies (domestication / foreignization, modernization / archaization).

The analysis has shown that the 1974 translation tends to domestication and archaization, creating a more fluent and culturally assimilated text, whereas the 2018 version demonstrates a shift towards foreignization and moderate modernization, aiming at precision and stylistic authenticity. This coexistence of approaches forms a double perspective, making the Ukrainian versions both accessible and faithful to the spirit of the original.

The scientific novelty of the research lies in the complex comparative analysis of two Ukrainian translations of one literary work from the standpoint of strategic differences and similarities conditioned by historical and cultural factors.

The practical significance of the thesis is in its applicability to courses in translation theory and practice, as well as in providing material for further research into the multiplicity of literary translation.

A further similar study of strategic plurality based on Ukrainian translations of other English language literary works seems promising.